

VILJANDI VALLA ARENGUKAVA 2022–2030

Lisa 2. Olukorra analüüs

Juuni 2022

Sisukord

Sisukord	2
Saateks	3
1 Rahvastik	4
2 Elukeskkond	10
2.1 Kommunikatsioonid ja kommunaalmajandus	10
2.1.1 Teed ja transport	10
2.1.2 Kommunaalmajandus	11
2.2 Loodus ja keskkond	12
2.2.1 Jäätmemajandus	13
2.2.2 Kliima- ja keskkonnateadlikkus	13
2.3 Avalik ruum	14
3 Avalikud teenused	15
3.1 Haridus	15
3.1.1 Alusharidus	15
3.1.2 Üldharidus	16
3.1.3 Huviharidus ja noorsootöö	18
3.2 Sotsiaal- ja tervishoiuvaldkond	19
3.2.1 Töötus, tööhõive ja toimetulek	19
3.2.2 Sotsiaalteenused	20
3.2.3 Tervishoid	22
3.3 Kultuur, sport ja vaba aja veetmine	22
3.3.1 Kultuuritegevus	22
3.3.2 Raamatukogud	23
3.3.3 Sportimisvõimalused	24
4 Ettevõtluskeskkond	25
4.1 Ettevõtluskeskkonna ülevaade	25
4.1.1 Ettevõtlus ja töökohad	25
4.1.2 Mäeltküla tööstuspargi arendamine	29
4.1.3 Turism	29
5 Valla juhtimine	31
5.1 Valla juhtimise ülevaade	31
5.1.1 Valitsemine	31
5.1.2 Valla keskuse arendamine	32
5.1.3 Valla maine	32

Saateks

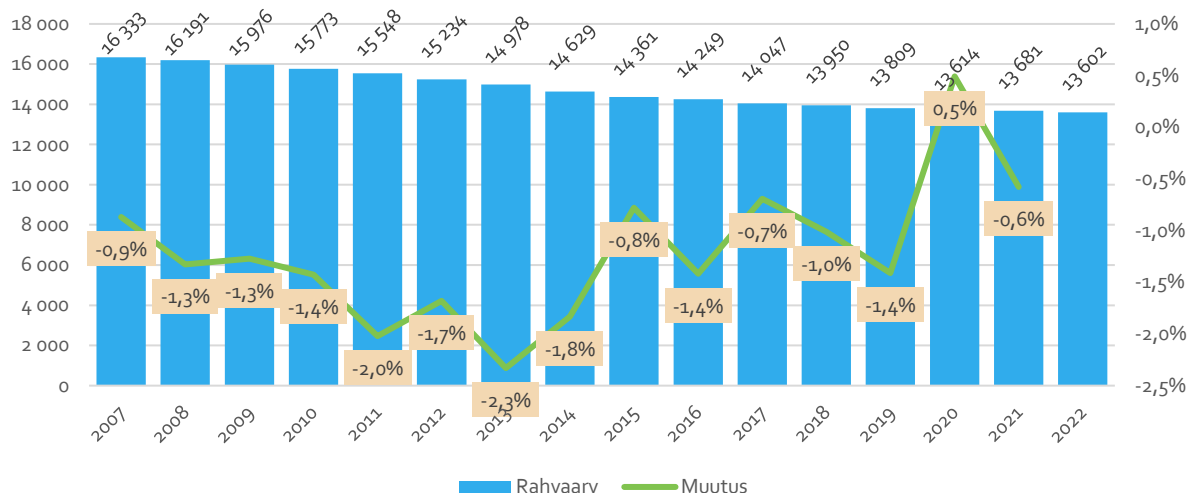
Olukorra analüüs on **Viljandi valla arengukava 2022–2030** lisa, milles antakse ülevaade Viljandi valla praegusest olukorrast, ja tuuakse välja peamised lahendamist vajavad küsimused.

Olukorra analüüsi dokument järgib strateegia struktuuri. See tähendab, et valla profiil on koostatud strateegilistele suundade ja programmide kaupa, v.a rahvastik, mis on eraldi osa. Iga peatüki alguses on lugemise hõlbustamiseks välja toodud ka vastava suuna eesmärk.

Valla asutusi, avalikke teenuseid ja finantse on põhjalikult analüüsitud 2021. a valminud uuringus „Viljandi Vallavalitsuse ja hallatavate asutuste optimaalse piirkondliku struktuuri väljatöötamine ja avalike teenuste disaini analüüsi koostamine“. Seetõttu on dubleerimise vältimiseks toodud välja üksnes Viljandi valla olulisimad karakteristikud.

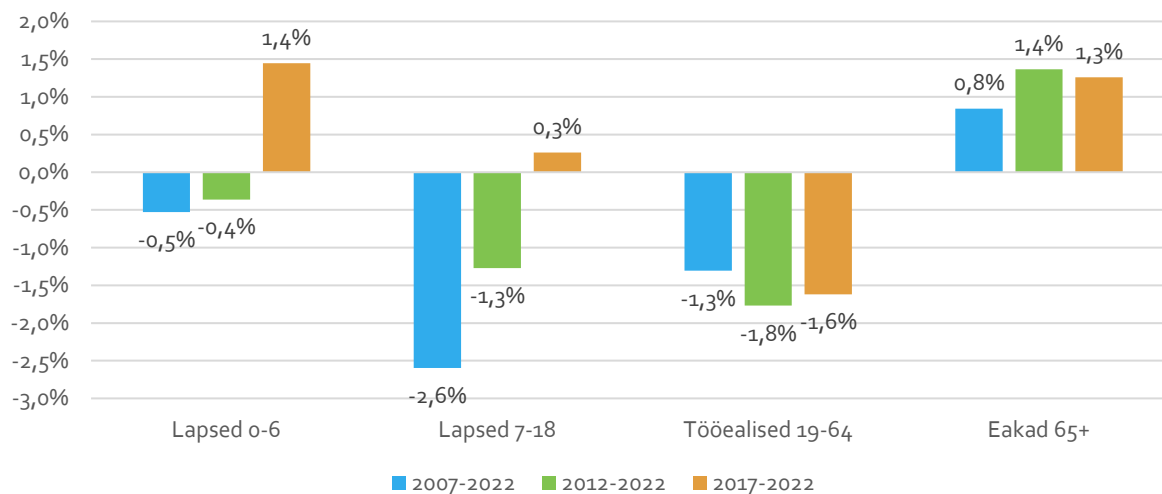
1 Rahvastik

Viljandi valla elanike arv 1. jaanuari 2021. a seisuga oli 13 602 inimest, mis moodustab 29,9% maakonna elanikest. Nii nagu kogu maakonna elanike arv näitab langustrendi, teeb see seda ka Viljandi vallas. **Viimase 15 aasta jooksul on rahvaarv vähenenud 2731 inimese võrra (-16,7%),** mis teeb keskmiseks kahanemistempos -1,1% aastas (Joonis 1).

Joonis 1. Rahvaarvu muutus Viljandi vallas 2007–2022 (Rahvastikuregister)

Perioodil 2007–2022 on kõige enam (39% võrra) kahanenud 7–18-aastaste laste arv. Töealiste elanike arv on kahanenud 20% ning koolieelikute oma 8% võrra. Ainsana on suurenenud 65-aastaste ja vanemate elanike arv (13%). Koolieelikute kahanemise tempo on järjepanu vähenenud ja viimasel viiel aastal pöördunud tõusule. Samuti on kooliealiste kahanemine pöördunud kergele tõusule (viimase viie aasta keskmine 0,3% aastas). Töealise elanikkonna vähenemise kiirus on aga seevastu pigem kasvanud, viimase viie aasta keskmine on ulatunud -1,6%-ni aastas. Hoogustunud on vanemaealise elanikkonna kasvutempo (Joonis 2).

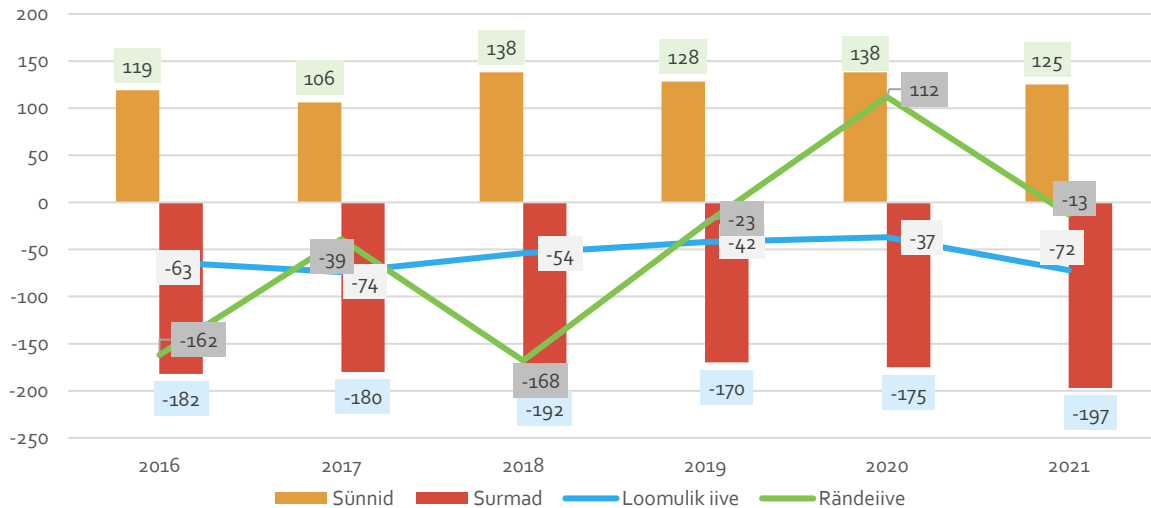
Joonis 2. Rahvaarvu aastakeskmine muutus vanuserühmades 2007–2022 (Rahvastikuregister)

Viljandi valla piirkondade asustustihedus varieerub vahemikus 7-st inimesest km² kohta 14-ni. Hõredalt on asustatud Kolga-Jaani-Saarepeedi ja Tarvastu piirkonnad, mis asuvad Viljandi linnast kaugemal. Pärsti-Paistu ja Viiratsi-Leie piirkondade asustustihedus on sarnane maakonna keskmisele.

Viimase viie aasta jooksul on rahvaarv kahanenud kõikides piirkondades, kuid kahanemise tempo on olnud mõnevõrra erinev. Kõige kiirem elanikkonna vähenemine on toimunud Kolga-Jaani-Saarepeedi ja Tarvastu piirkondades (vastavalt -7% ja -6%). Viiratsi-Leie on kahanenud 3% ja Pärsti-Paistu 4% võrra. Seejuures on oluline märkida, et 2021. ja 2022. a võrdluses on Viiratsi-Leie piirkonna elanike arv pisut kasvanud (3773-lt 3818-ni). Asustusüksustest on kõige kiiremini kahanenud väiksemad asulad.

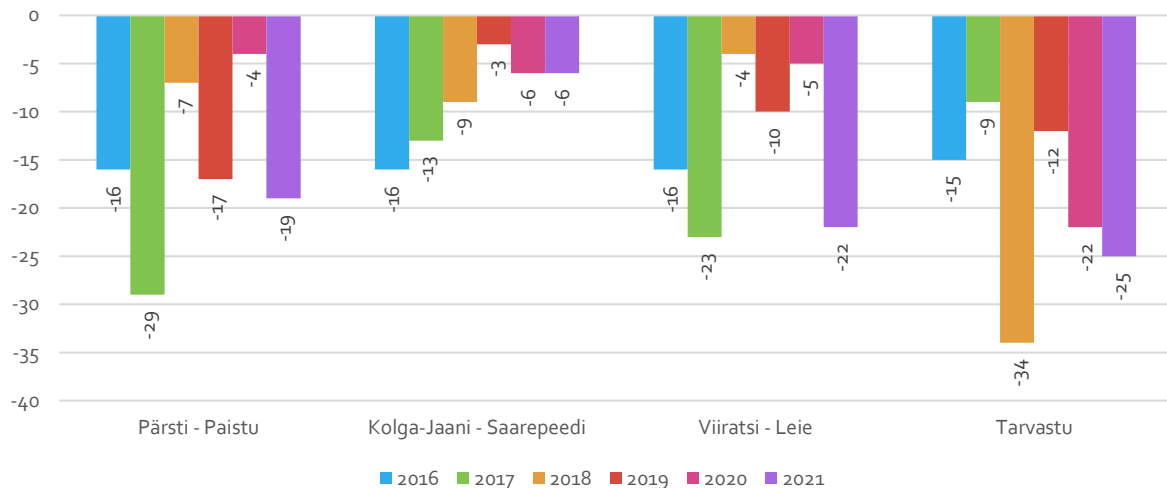
Valla loomulik iive on vaadeldaval perioodil olnud läbivalt negatiivne, mis tähendab, et surmade arv ületab sündide arvu. Viimasel kuuel aastal on aastakeskmiselt olnud sünde 126 ja surmasid 183 ehk valla rahvaarv on loomuliku iibe tõttu aastakeskmiselt vähenenud 57 elaniku võrra.

Samuti on rändeiive olnud läbivalt negatiivne, v.a 2020. aastal, mil sisserände tulemusena kasvas elanike arv 112 inimese võrra. Viimasel kuuel aastal on aastakeskmiselt lahkunud 49 inimest enam kui saabunud (Joonis 3). **Seega on Viljandi valla elanike arv vähenenud keskmiselt 106 inimese võrra aastas.** Teatav anomaalia ilmneb aastatel 2016, 2018 ja 2020, kus kahel esimesel juhul oli rändeiive märkimisväärselt miinuses ja viimasel tugevalt plussis. 2020. a positiivse rändeiibe põhjuseks võib pidada inimeste maapiirkondadesse sisseregistreerimist seoses koroonaviirusest tingitud piirangutega eeskätt linnades. 2021. a rändeiive on aga taas kergelt miinusesse kukkunud (-13).

Joonis 3. Loomulik- ja rändeiive 2016–2021 (Rahvastikuregister)

Nii periooditi kui ka piirkonniti on sündimuskäitumine olnud erinev. Kui aastatel 2016–2018 vähenes valla rahvaarv loomuliku iibe tulemusena aastakeskmiselt 63 inimese võrra, siis perioodil 2019–2021 mõnevõrra vähem: 50 inimese võrra. Siiski on loomulik iive igas piirkonnas igal aastal olnud miinuspoolel. Absoluutarvudes on kõige negatiivsem olnud Tarvastu piirkond (Joonis 4).

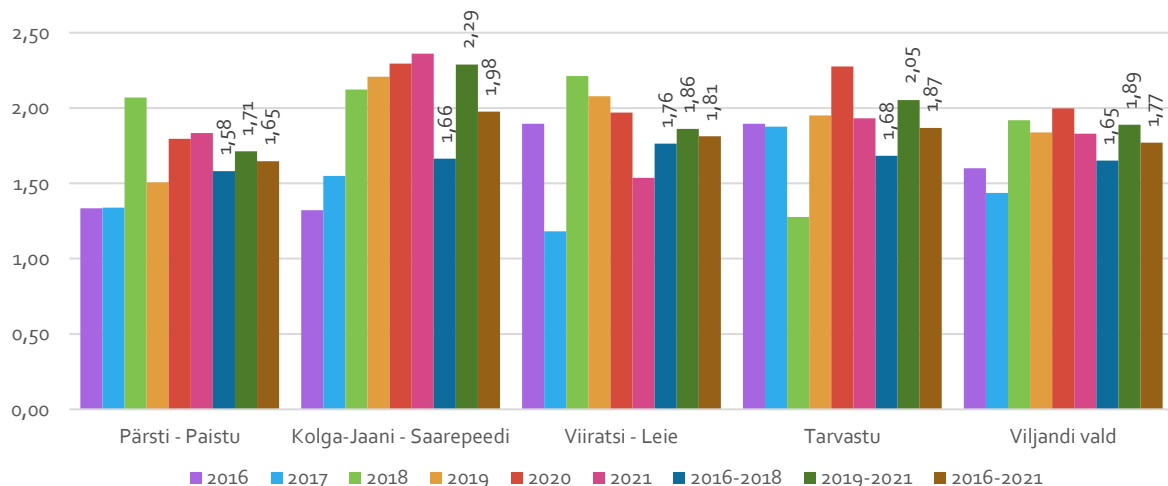

Joonis 4. Aastakeskmine loomulik iive piirkondades 2016–2021 (Rahvastikuregister)

Sündide arv on püsinud viimasel kuuel aastal vahemikus u 110–140 sündi aastas.

Summaarne sündimuskordaja on Viljandi vallas olnud kõrgeim 2020. aastal. Valla kui terviku vaates oli see 2,0 last viljakas eas naise kohta, jäädes taastoote tasemele alla vaid 0,1 võrra. Seejuures oli see Kolga-Jaani-Saarepeedi ja Tarvastu piirkondades üle selle. Võrdluseks, Eesti keskmine näitaja oli 2020. aastal 1,58. Samas on kordaja väärtus 2021. a valla kui terviku vaates taas langema hakanud.

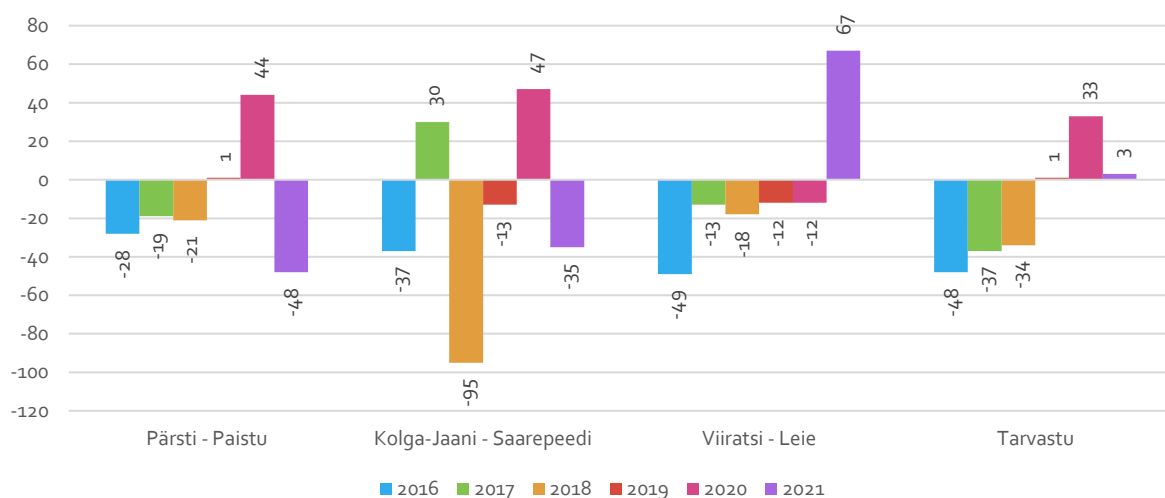
Piirkondade vaates eristub teistest mõnevõrra Kolga-Jaani-Saarepeedi, kus sündimuskordaja on kasvanud neljal järjestikusel aastal. Madalaim on kordaja Pärsti-Paistu piirkonnas, kuigi ka seal on viimase paari aasta vältel toimunud nihe positiivsuse poole (Joonis 5).

Joonis 5. Summaarne sündimuskordaja vallas ja piirkondades 2016–2021 (konsultandi arvutus)

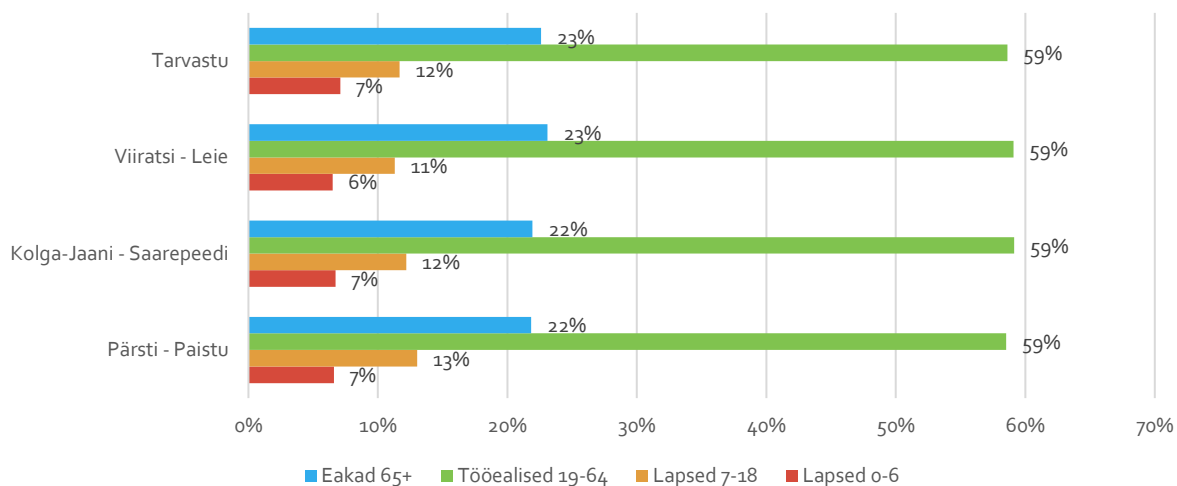
Nii periooditi kui piirkonniti on rändekäitumine olnud erinev. Sisse- ja väljaränne ei jaotu valla territooriumil ühtlaselt. Perioodil 2016–2018 oli rändesaldo negatiivne aastakeskmiselt 123 inimese võrra ja aastatel 2019–2021 aga 25 inimesega hoopis plusspoolel.

2020. ja 2021. a võrdluses ilmnevad piirkonniti erisused. 2020. a oli rändeivade positiivne kõikides piirkondades, v.a Viiratsi-Leie, 2021. a oli olukord vastupidine – Viiratsi-Leie elanike arv on kasvanud, mujal langenud (Joonis 6).

Joonis 6. Aastakeskmise rändeivade piirkondades 2016–2021 (Rahvastikuregister)

Viljandi valla elanikest 19% on noorem kui 18 aastat. Tööealisi on 59% ja vanemaealisi (65+) 22%. Noorima koosseisuga rahvastik on Pärsti-Paistu piirkonnas, kus 18 eluaastast nooremaid on 20% elanikkonnast. Kõige vähem on neid Viiratsi-Leie piirkonnas (18%). Tööelist elanikkonda on igas piirkonnas sama palju (59%). Vanemaealiste grupiga on sama lugu – igas piirkonnas moodustavad nad 22–23% elanikkonnast (Joonis 7).

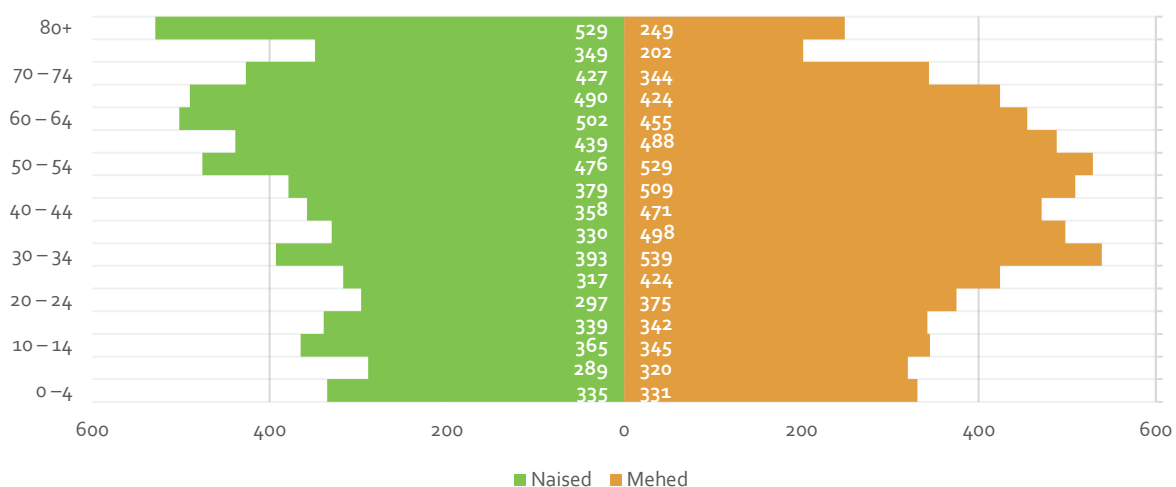

Joonis 7. Vanuserühmade osakaal piirkondades 2022 (Rahvastikuregister)

Viljandi valla elanikkonna soo-vanuskoosseisu vaadeldes on näha, et valla elanike jaotus ei ole tasakaalus. **Nooremad põlvkonnad on väiksemad kui vanemad.** Seega sisenevad lähikümnendil peamisse viljakasse ikka väiksemad põlvkonnad:

- Vanuserühmad 0–19 moodustavad elanikkonnast 20%
- Vanuserühmad 50–69 moodustavad elanikkonnast 28%

Samuti on meeste ülekaal naiste suhtes arvestatav, mis on eriti märkimisväärne vanuses 30–34. Rahvastiku vananedes olukord pöördub, alates 60. eluaastast on naisi tulenevalt sooliselt diferentseeritud elueast märgatavalt enam (Joonis 8).

Joonis 8. Rahvastiku soo-vanusjaotus Viljandi vallas seisuga 1.01.2022 (Rahvastikuregister)

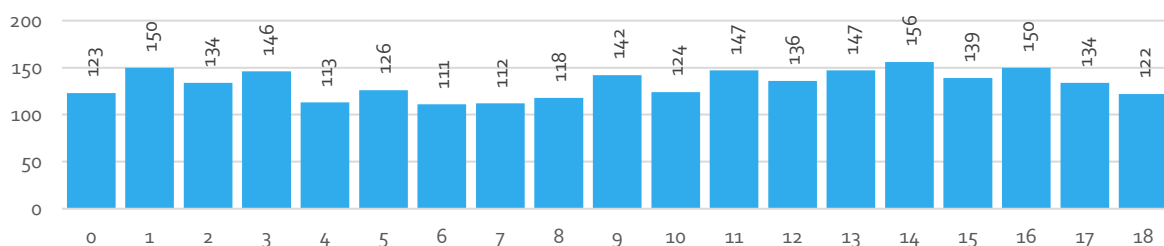
Kokkuvõttev profiil peamistest demograafilistest näitajatest on järgmine (Tabel 1). Valla kui terviku vaates on ülalpeetavate määr võrreldes kuue aasta taguse ajaga kasvanud 0,49-lt 0,59-ni. See tähendab, et järjest vähem tööealisi inimesi peab üleval pidama noori ja eakaid. Tööturusurveindeks on samas kasvanud 0,63-lt 0,7-ni.

Tabel 1. Demograafilised näitajad piirkondades 2022 (Rahvastikuregister)

Piirkonnad 2022	Pärsti-Paistu	Kolga-Jaani-Saarepeedi	Viiratsi-Leie	Tarvastu
Ülalpeetavate määr	0,58	0,58	0,59	0,61
Demograafilise tööturusurve indeks	0,76	0,74	0,66	0,66
Sugude suhe	1,01	1,05	1,03	1,06
Sugude suhe vanuserühmas 20-39	1,22	1,58	1,33	1,53

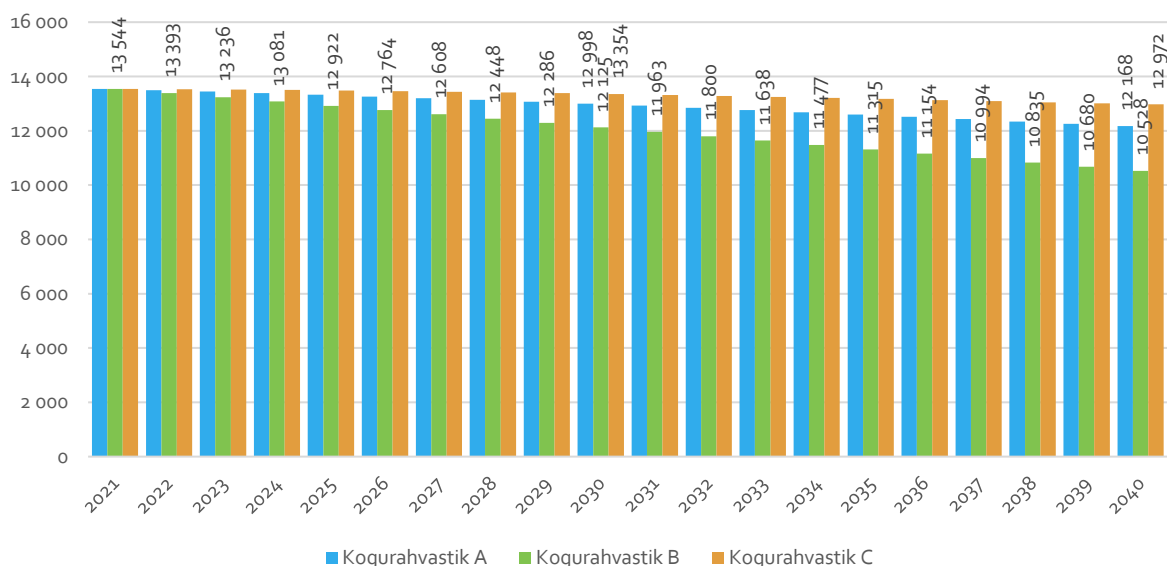
2022. aastaks on Viljandi valla suuremad laste aastakäigud vanuses 10–15 eluaastat (u 140–150 last aastakäigus) jõudnud põhikooliikka. Vanuses 4–8 eluaastat on lapsi mõnevõrra vähem. Samas on noorimatest aastakäikudest peale tulemas taas suuremad põlvkonnad.

Arvukamad aastakäigud liiguvad läbi põhikooli II ja III astme, misjärel viie aasta pärast jõuab mõningane kasv ka gümnaasiumiastmesse. Lasteaiaaas laste arvukus sõltub aga tuleviku sündimusest (Joonis 9).

Kokkuvõtvalt:

- Elanikkonna vähenemine on viimastel aastatel toimunud tempos -1,1% aastas (ligikaudu 106 inimest).
- Kõik valla piirkonnad on kahaneva elanikkonna arvuga.
- 2021. a koostati Viljandi vallale „Viljandi Vallavalitsuse ja hallatavate asutuste optimaalse piirkondliku struktuuri väljatöötamine ja avalike teenuste disaini analüüsi koostamine“ raames elanikkonna prognoos aastani 2040:
 - Viljandi valla rahvaarv kahaneb sõltumata rändekäitumisest võrreldes lähteastaga prognoosiperioodil iga-aastaselt tulenevalt elanike vanusstruktuurist igal juhul. Baas-stsenaariumis (A) kahaneb elanike arv aastaks 2040 u 1400 elaniku ehk 10%, väljarände jätkumisel (B) kuni 3000 ehk 22% võrra. Kolmanda, optimistliku stsenaariumi (C) järgi kahaneb elanikkond aastaks 2040 u 600 ehk 4% võrra. Pole võimalik väita, milline stsenaarium täpselt rakendub, kuid alumise ja ülemise piiri annavad need ette.

Joonis 10. Viljandi valla rahvastikuprognoos (Rahvastikuregister)¹

Võrdluseks, prognoosi B-stsenaariumi (väljarände jätkumine) kohaselt oleks Viljandi vallas 2022. a olema u 13 400 inimest, tegelikkuses oli aga seis aasta alguses 13 602 (13 459, kui maha arvestada KOV-i täpsusega registreeritud elanikud, mida pole ka prognoosis arvesse võetud). Ühe aasta baasil ei ole aga mõttekas pikaajalisi järeldusi teha, kuna periood on liiga lühike.

¹ Täpsem prognoos koos metoodika kirjelduse ja vanuserühmadega on ära toodud viidatud analüüsis.

2 Elukeskkond

Eesmärk:

- Viljandi vallas on elanikusõbralik, nüüdisaegne ja turvaline keskkond, mille osaks on head liikumisvõimalused ning nüüdisaegsed kommunikatsioonid.

Elukeskkonna ülevaade koosneb olukorra kirjeldusest arengukava elukeskkonna arendamise suuna programmide ja meetmete lõikes, milleks on:

- P1. Tänapäevaste kommunikatsioonide ja kommunaalmajanduse programm
 - M1. Teede arendamise meede
 - M2. Internetiühenduse arendamise meede
 - M3. Ühistranspordi arendamise meede
 - M4. Kommunaalmajanduse arendamise meede
- P2. Looduse ja keskkonna programm
 - M1. Jäätmekäitluse parendamise meede
 - M2. Kliimaneutraalse omavalitsuse meede
 - M3. Keskkonnateadlikkuse meede
- P3. Avaliku ruumi programm
 - M1. Kogukondade arendamise meede
 - M2. Elamupiirkondade arendamise meede
 - M3. Avaliku ruumi arendamise, turvalisuse ja korra tagamise meede

2.1 Kommunikatsioonid ja kommunaalmajandus

2.1.1 Teed ja transport

Viljandi vald paikneb Viljandimaa kesk-, kirde- ja kaguosas, ümbritsetes Viljandi linna. Vald piirneb edelast Mulgi vallaga, lääne ja loode poolt Põhja-Sakala vallaga, kirdest Põltsamaa vallaga, idast Elva valla ning Võrtsjärvega, lõunast Tõrva vallaga. Valda läbivad põhimaanteedest Tartu-Viljandi-Kilingi-Nõmme, tugimaanteedest Imavere-Viljandi-Karksi-Nuia, Viljandi-Põltsamaa ning Viljandi-Rõngu maantee. Viljandi vallas on 330 245 km teid, millest 14% on kattega (Tabel 2). Vallavalitsus on kruusateid järjepidevalt mustkatte alla viinud vastavalt „Viljandi valla teehoiukavale aastateks 2021-2025”².

Tabel 2. Viljandi valla teed

Tee tüüp	Maantee	Tänav	Kokku
Kohalikud teed (km)	319213	11032	330245
sh kattega (km)	36566	8380	44946

² Kättesaadav:

https://www.viljandivald.ee/documents/11546/31248917/Lisa_Viljandi_valla_teehoiukava_aastateks_2021_2025.xls/46f60e9b-b33c-4a1f-9e6a-458322990477

Kattega teede osakaal	11%	76%	14%
-----------------------	-----	-----	-----

Koostatavas Viljandi valla üldplaneeringus planeeritakse maakonnaplaneeringust lähtuv kergliiklusteede võrgustik arvestades olemasolevate teede tegelikku asukohta ja uute planeeritavate teede määramist.

Ühistransporti Viljandi vallas korraldab MTÜ Viljandimaa Ühistranspordikeskus. Lisaks linnalähiliinidele ja maaliinidele on võimalik kasutada ka nõudeliine, nõudepeatuste teenindamine toimub tellimuse alusel. Samuti on võimalik invatõstukiga varustatud maaliinibussi tellimine.

Viljandi valla ühistranspordi kättesaadavuse indeks on kõrgem kui 3. Indeks arvestatakse inimeste elukoha kaugust ühistranspordipeatustest. Inimeste elukohad on jagatud neljaks tsooniks: 1 - väljaspool teeninduspiirkonda; 2 - madal (kuni 5 km peatusest); 3 - keskmine (kuni 1 km peatusest); 4 - hea (kuni 500 m peatusest). Indeksi väärtuseks arvutatakse, kui suur osa elanike igas tsoonis elab ning see indekseeritakse (korrutatakse vastava tsooni elanike osakaal läbi tsooni tunnusega) ning liidetakse kokku. Selle tulemusel moodustub indeks skaalal 1 kuni 4, kus 4 tähendab seda, kõik omavalitsuse elanikud elavad kuni 500 m kaugusel ühistranspordi peatusest ning 1 seda, et kõik elanikud elavad väljaspool ühistranspordi teeninduspiirkondi³.

Uutest ühendustest nähakse üldplaneeringuga perspektiivsena ette väikesadamad: Vanasauna sadam Võrtsjärve ääres Valma külas ning Suislepa sadam Suislepa külas Õhne jõe ääres.

Samuti on Viljandi vallas Päre külas murukattega Viljandi lennuväli, lennuraja mõõtmetega 800 x 30 m ja kandevõimega 7 tonni, mille edasiarendamise on plaanis.

2.1.2 Kommunaalmajandus

Vallas osutavad ühisveevärgi- ja kanalisatsiooniteenuseid kaks valla äriettevõtet – osaühing Ramsi VK ja Põltsamaa Vesi OÜ. Ramsi VK osutab ja arendab vee- ja kanalisatsiooniteenust Ramsi, Päre, Saarepeedi, Holstre, Intsu, Paistu, Savikoti, Heimtali, Tohvri, Mustivere, Puiatu, Matapera, Pärsti, Karula, Mäeltküla, Ruudiküla, Tusti, Vasara, Mustla, Suislepa, Sinialliku, Soe, Rüüsa ja Kärstna asulates. Põltsamaa Vesi OÜ tegutseb ühisveevärgi ja ühiskanaliseerimisteenusena endise Kolga-Jaani valla asulates. Lisaks tegutseb valla territooriumil vee-ettevõttena ka AS Viljandi Veevärk, kes osutab veemajandusteenuseid Viljandi linnas ja Viljandi vallas (Viiratsi alevikus, Vana-Võidu, Uusna, Tänessilma, Valma, Jämejala, Pinska ja Peetrimõisa külades).

Viljandi valla territooriumi on ühisveevärgi teenusega kaetud 80,2% elanikest ning ühiskanaliseerimisteenus kasutamise võimalus on 73,1% elanikel. Ühisveevärgi ja -

³ Allikas: <https://minuomavalitsus.fin.ee/et/kov/viljandi-vald>, vt kaardirakendust ja täpsemat infot: <https://www.arcgis.com/apps/webappviewer/index.html?id=43ac5561cd66425a845f5769ceffd763>

kanalisatsiooni arendamine Viljandi vallas aastatel 2021–2032 toimub vastavalt Viljandi valla ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arendamise kavale aastateks 2021–2032⁴.

Kaugküttepiirkond on üldplaneeringuga määratav maa-ala, millel asuvate tarbijapaigaldiste varustamiseks soojusega kasutatakse kaugkütet, et tagada kindel, usaldusväärne, efektiivne ning keskkonnanõuetele ja tarbijate vajadustele vastav soojavarustus. Kaugkütte arendamine määratud kaugküttepiirkondades toimub vastavalt vallavolikogu poolt kehtestatavatele piirkondlikele soojamajanduse arengukavadele.

Vallal on kuus kaugküttepiirkonda, kaugkütteteenuse pakujateks on Viljandi vallas on Adven Eesti AS (Viiratsi), Ramsi VK (Ramsi küla), SW Energia OÜ (Päri küla, Mustla alevik, Kolga-Jaani vald), N.R.Energy OÜ (Vana-Võidu). Kaugküttevõrkude ja soojamajanduse arendamine aastani 2026 toimub ühinemiseelsest ajast kehtivate kaugküttepiirkonna soojusmajanduse arengukavade alusel. Kogu valda hõlmavat terviklikku soojamajanduse arengukava ei ole.

Koostamisel oleva üldplaneeringuga määratakse Viljandi vallas järgmised kaugküttepiirkonnad:

- Jämejala kaugküttepiirkond
- Päri kaugküttepiirkond
- Ramsi kaugküttepiirkond
- Vana-Võidu kaugküttepiirkond
- Viiratsi kaugküttepiirkond
- Peetrimõisa kaugküttepiirkond
- Kolga-Jaani kaugküttepiirkond
- Mustla kaugküttepiirkond

2.2 Loodus ja keskkond

Viljandi valla territooriumil asuvad järgmised kaitsealad/pargid: Loodi looduspark, Kullamäe maastikukaitseala, Järveküla looduskaitseala, Alam-Pedja looduskaitseala, Varesemägede maastikukaitseala, Kärstna mõisa park, Tarvastu metsapark, Parika raba. Osaliselt valla maadel asuvad Rubina ja Muti maastikukaitsealad. Loodi looduspark on suurim maastikukaitseala Viljandi maakonnas ja on vastavalt majandustegevuse piiramise astmele jagatud kümneks sihtkaitsevööndiks ja kaheks piiranguvööndiks. Väga rikas suurepäraste profiilide poolest on Tarvastu jõe org endise ordulinnuse kohal.

Viljandi valla tuntumad loodusobjektid on Viiralti tamm, Siniallikas, Loodi põrguoru paljand, Loodi lehispuistu, Vooru tamm, Kloostrimetsa kask, Kõösi künnapuu, Kuressaare tamm, Säga (Lõhmuse) pärn, Suislepa paljand, Väluste rändrahn, Kärstna allikas jt. Huvitavad matkarajad, sh ümber Viljandi järve kulgev rada, pakuvad suvel võimalusi matkajatele ja talvel suusasõpradele. Võrtsjärve ääres taastab ajaloolist Kivilõppe laagripaika

⁴ Kättesaadav:

https://www.viljandivald.ee/documents/11546/32153868/Viljandi_valla_YVKAarendamise_kava_2021-2032.pdf/8e0931ff-3669-419c-b785-ef7f65925bfa

mittetulundusühing Kivilõppe Puhkekeskus ja Võrtsjärve kaldal asub ka Viljandimaa suurim seikluspark – Valma puhkelaager-seikluspark.

Viljandi valla pikaajaline eesmärk on hoida ja kasutada valla territooriumil asuvaid loodusressursse ning maastiku iseärasusi valla elanike ja turistide huvides, järgides säästliku arengu põhimõtteid ning propageerida säästlikku loodusressursside kasutamist. Mittetulundusühing Vambola Jahiselts rekonstrueerib endisest kolhoosi katlamajast korralikku loodusõppe maja, kus tutvustatakse jahinduse eetilisi ja kultuuriloolisi väärtusi ning looduskaitsealast tegevust.

Võrtsjärve piirkonnas on heal järjel kalandus, mida häirib perioodiliselt esinev madal veeseis. Kalandusega tegeletakse kõige aktiivsemalt vahetult Võrtsjärve ääres asuvates Valma, Oiu ja Kivilõppe külates.

2.2.1 Jäätmemajandus

Korraldatud jäätmeveo eesmärk on liita kõik jäätmevaldajad jäätmeveoga, et kaoks ära omanikuta prügi probleem ja illegaalne prügistamine. Korraldatud jäätmeveo korra täitmine on kohustuslik kõigile Viljandi valla füüsilistele ja juriidilistele isikutele, korteriühistutele ning riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutustele, kes linna haldusterritooriumil omavad maaüksust.

Viljandi vallas teostab segaolmejäätmete, paberi- ja kartongijäätmete, pakendijäätmete ning biolagunevate köögi- ja sööklajäätmete vedu ja kogumist AS Eesti Keskkonnateenused. Lisaks asuvad valla territooriumil avalikud pakendikonteinerid ning eriliigiliste jäätmete (elektroonikajäätmed, ohtlikud jäätmed) üleandmise võimalus on Viljandi jäätmejaamas ja erinevates jäätmete kogumispunktides.

2.2.2 Kliima- ja keskkonnateadlikkus

Keskkonna ja kliimateadlikkuse ja taseme hindamisel⁵ võib tugineda sellele, mil määral need teemad on käsitletud valla üldplaneeringus. Viljandi valla koostatavas üldplaneeringus on tingimused taastuenergia tootmiseks püstitavatele rajatistele (tuulikud, päikesepargid). Samuti on üldplaneeringuga on määratud roheline võrgustiku alad, mis on eri tüüpi ökosüsteemide ja maastike säilimist tagav ning asustuse ja majandustegevuse mõjusid tasakaalustav looduslikke ja poollooduslikke kooslusi hõlmav süsteem, mis koosneb tugialadest ja neid ühendavatest rohekoridoridest. Omavalitsuse rohevõrgustike (s.o omavalitsuste territooriumil olevate metsade, soode ja niitude) seisukorrad on heal tasemel – heas ja keskmises seisukorras rohevõrgustike osakaal on vähemalt 60%, millest heas seisukorras vähemalt 15% Viljandi valla elanikud ise on oma elukoha rohealade (haljasalad, pargid) piisavuse ja ligipääsetavusega suhteliselt rahul – 5-punktilisel skaalal on nende hinnang vähemalt 3,5 punkti⁶.

⁵ Mõõdikut kasutatakse KOV-i teenustasemetega hindamisel minuomavalitsuse rakenduses, vt: <https://minuomavalitsus.fin.ee/et/kov/viljandi-vald>

⁶ Allikas: <https://minuomavalitsus.fin.ee/et/kov/viljandi-vald>

Viljandi valla hoonete energiatõhususe osas on arenguruumi, üksnes 20% kõigist munitsipaalomandis olevatest hoonetest on energiatõhusad (vähemalt C-klassi energiamärgisega) ning ligikaudu pooled kaugküttepiirkondadest on tõhusad⁷.

2.3 Avalik ruum

Viljandi vallal on käimas üldplaneeringu koostamise protsess. Planeeringu koostamise eesmärk on kogu valla territooriumi ruumilist arengut säästvalt ja tasakaalustatult suunavate põhimõtete ja suundumuste määratlemine, maa- ja veealade üldiste kasutamise- ja ehitustingimuste määramine.

Omavalitsustel on seni puudunud kogemus ja oskus teha pikaajalisi strateegilisi ruumiplaneerimise otsuseid. Kiire areng ei ole andnud tervikuna kogemust ruumiliseks planeerimiseks kahaneva asustusega piirkondades, kus asub Viljandi vald ja Viljandi maakond tervikuna. Sellest tulenevalt on väljakutseteks avaliku ruumi kujundamisel esmalt rahvastiku vähenemine ja vananemine ning teiselt poolt ääremaa ja keskuste parem sidustamine.

Nendega toimetulemiseks on vajalik seada maakasutustingimused, mis toetaks kvaliteetse elukeskkonna kujundamise kaudu rahvaarvu vähenemise mõjudega paremat toimetulemist ja eelduste loomine, et Viljandi vallast ja maakonnast tervikuna ei soovita lahkuda. Seega perspektiiviks ei ole eesmärgiks mitte niivõrd uute elamupiirkondade kavandamine, vaid kahaneva elanikkonnaga piirkonna planeerimise tingimustes olemasolevale asumite elukeskkonnateenuste parem planeerimine ja tagamine. Asustusstruktuuri arvestatakse maakonnaplaneeringu jaotuse järgi, milleks Viljandi vallas on kohalikud keskused (Mustla, Kolga-Jaani), lähikeskused (Tänassilma, Paistu, Leie), teenustega külakeskused (Pärsti, Saarepeedi, Uusna, Vana-Võidu, Puiatu, Päri, Ramsi, Heimtali, Holstre, Paistu, Soe, Suislepa, Kärstna) ja linnalise asustusega alad (Viiratsi alevik ja Mustla alevik).

Ääremaastumise süvenemise vältimiseks on vajalik planeerida optimaalne transpordivõrgustik, olla valmis erinevateks tehnilisteks lahendusteks andmeside arendamiseks, tagada avalike teenuste olemasolu ja kättesaadavus mõistlikus kauguses. Maakonnakeskuse ja piirnevate maakondade tõmbekeskustega hea kättesaadavuse tagamine on vajalik ka seal, kus elab vähe inimesi.

Avaliku ruumi kujundamisega on tihedalt seotud ka valla kinnisvara otstarbekam kasutus ja selle senisest teadlikum suunamine, mis hõlmab nii kasutatava pinna optimeerimist kui selle energiatõhususe suurendamist.

Avaliku ruumi kujundamisel on oluline arvestada ka ligipääsetavusega (kaldteed, liftid, madaldatud äärekivid jms).

⁷ Eesti Jõujaamade ja Kaugkütte Ühing on väljatöötanud märgise "Tõhus kaugküte", mis tõendab ja tunnustab kaugküttesüsteemi tõhusust ehk taastuenergia ja koostoodetud soojuse enamust kaugküttesüsteemis. Allikas: <https://minuomavalitsus.fin.ee/et/kov/viljandi-vald>

3 Avalikud teenused

Eesmärk:

- Viljandi vallas on heatasemelised ja kättesaadavad avalikud teenused, mis katavad inimese vajadused kogu elukaare vältel.

Avalike teenuste ülevaade tugineb enamjaolt 2021. aastal läbi viidud avalike hallatavate asutuste struktuuri ja avalike teenuste analüüsi⁸ andmetel ja on esitatud arengukava programmide (mitte iga meetme) lõikes, milleks on:

- P4. Kvaliteetse ja mitmekülgse hariduse programm
- P5. Sotsiaal- ja tervishoiu valdkonna arendamise programm
- P6. Kultuuri, spordi ja vaba aja veetmise võimaluste arendamise programm

3.1 Haridus

Viljandi valla haldusterritooriumil tegutsevad kokku kakskümmend munitsipaalharidusasutust, kaks huvikooli, lisaks Ämmuste Kool (riigikool), Jaagu Lasteaed-Põhikool (erakool) ning Viljandi Kutseõppekeskus (kutseõppeasutus).

Hoolimata juba osaliselt korrastatud haridusvõrgust on vajalik jätkata haridusvõrgu optimeerimist ning koostöös elanikkonnaga arutleda, kuidas paremini kasutada ära kvaliteetse hariduse andmiseks rekonstrueeritud koole, kuhu on tehtud mahukad investeeringud (nagu näiteks Heimtali mõisa kool ja ringhoone).

Haridusasutuste võrgu vastutustundlik planeerimine on üks omavalitsuste ees seisvatest lähiaja kohustustest. Vaja on korraldada hariduse andmine mõistlikus kauguses ja kvaliteetselt ning tagades turvaline koolitee ühistranspordi korralduse abil. Haridusasutuste optimeerimise jätkamine on oluline mitte niivõrd ressursside kokkuhoiu eesmärgil, vaid ka selleks, et luua lastele parimad kaasaegsed õpitingimused (sh sportimistingimused), võimaldada kvaliteetset haridust, olulisi tugiteenuseid (sh logopeediline teenindamine, vajadusel tugiisiku teenus) ning turvalist koolitransporti.

3.1.1 Alusharidus

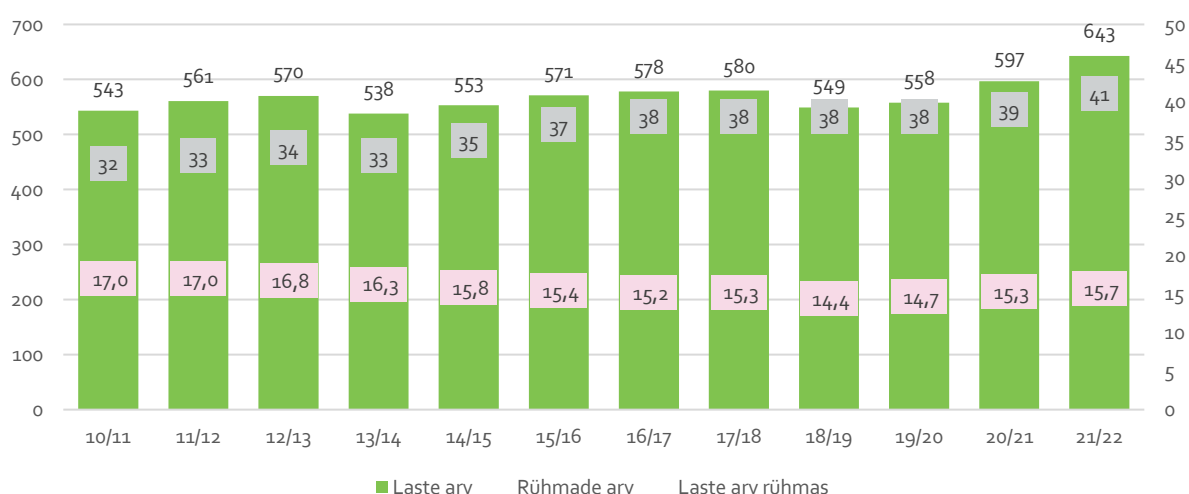
Alusharidust pakuvad Viljandi vallas 11 koolieelset lasteasutust (seitse koolieelset lasteasutust ning neli kool-lasteaeda), mis tegutsevad kokku 17 asukohas. Neli lasteaeda on ühendasutused koolidega:

1. Holstre Kool (ühendasutus)
2. Kolga-Jaani Kool (ühendasutus)

⁸ Viljandi vallavalitsuse ja hallatavate asutuste optimaalse piirkondliku struktuuri väljatöötamine ja avalike teenuste disaini analüüsi koostamine. Rahvastikuanalüüs ja -prognoos, avalike teenuste korraldus, Cumulus Consulting (2021)

3. Leie Kool (ühendasutus)
4. Paistu Kool (ühendasutus)
5. Ramsi Lasteaed Taruke
6. Saarepeedi Kool (ühendasutus)
7. Tarvastu Lasteaed (4 tegevuskohta)
8. Uusna Lasteaed Tõruke (2 tegevuskohta)
9. Vana-Võidu Lasteaed
10. Viiratsi Lasteaed Rüblik
11. Viljandi valla lasteaed Päikesekiir (3 tegevuskohta)

Viimase 12 aasta jooksul on laste arv olnud küllaltki stabiilne, rühmade arv on kasvanud. Suurima rühmade (9) ja laste arvuga on Tarvastu Lasteaed, mis tegutseb neljas erinevas kohas. Väga väike laste arv on Leie Koolis, samuti Holstre Koolis ja Vana-Võidu Lasteaias. Samas ei võimalda ruumid neis laste arvu ka suurendada.

Joonis 11. Laste arv Viljandi valla lasteaedades (EHIS)

Viljandi valla lasteaiaid teenindavad enamjaolt oma lapsi – 93% lasteaedades käivatest lastest on valda sisse registreeritud. Viimasel kolmel aastal ei ole osakaal muutunud.

Õppeaastal 20/21 olid pooled lasteaiaõpetajatest vanemad kui 50 aastat, 20% vanuses 40–49 ja 31% kuni 30-aastased. Viimasel neljal aastal on nooremate õpetajate osakaal pisut tõusnud. Seega õpetajate järelkasv lähiaastatel veel otseselt probleemiks ei ole.

3.1.2 Üldharidus

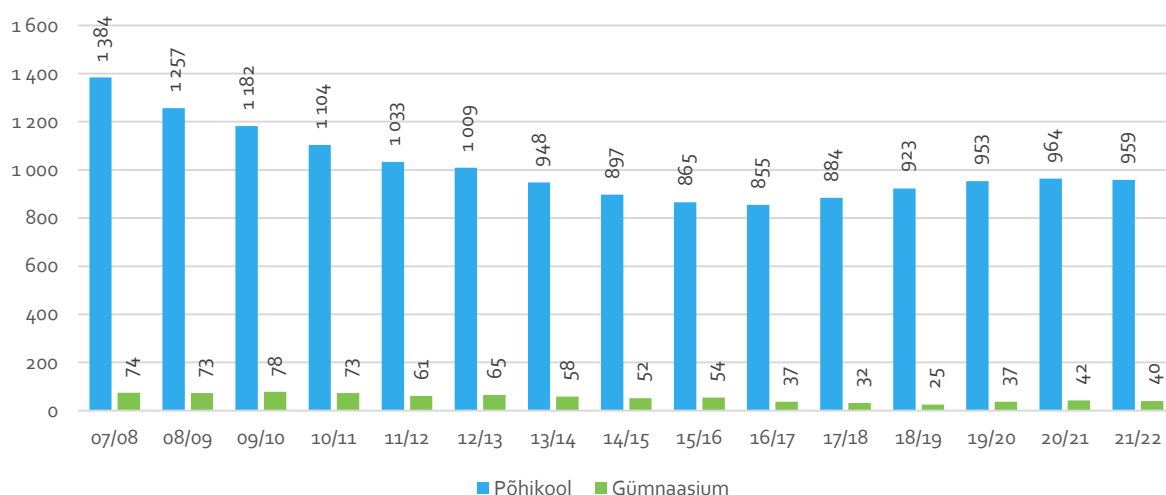
Üldharidust pakuvad Viljandi vallas 9 kooli, millest 5 on ühendasutused lasteaedadega:

1. Heimtali Põhikool
2. Holstre Kool (ühendasutus)
3. Kalmetu Põhikool
4. Kolga-Jaani Kool (ühendasutus)
5. Leie Kool (ühendasutus)
6. Paistu Kool (ühendasutus)
7. Saarepeedi Kool (ühendasutus)

8. Tarvastu Gümnaasium
9. Viiratsi Kool

Viimase 15 aasta vältel on õpilaste arv koolides märgatavalt kahanenud. Kogu perioodi vaates on põhikoolis käivate õpilaste arv vähenenud 425 (31%) ja gümnaasistide oma 34 (46%) õpilase võrra. Suletud on 5 kooli: Kärstna Kool (8 õpilasega õppeaastal 13/14), Puiatu Lasteaed-Algkool (20 õpilasega õppeaastal 14/15), Pärsti Lasteaed-Algkool (5 õpilasega õppeaastal 11/12), Ramsi Lasteaed-Algkool (5 õpilasega õppeaastal 14/15) ja Suislepa Lasteaed-Algkool (15 õpilasega õppeaastal 13/14).

Kokku õppis Viljandi valla koolides 21/22 õppeaastal 999 õpilast, sh 40 gümnaasiumis. Suurima õpilaste arvuga kool oli 280 õpilasega Tarvastu Gümnaasium. Väga väikese õpilaste arvuga olid Leie Põhikool (20), samuti Viiratsi Kool (65), Kolga-Jaani Kool (61), Holstre Kool (75) ja Saarepeedi Kool (80). Viiratsi puhul tuleb arvestada, et tegemist on 6-klassilise kooliga.

Joonis 12. Õpilaste arv Viljandi valla koolides (EHIS)

Esimesed kooliastmed on sagedamini järgmistest suuremad. Erandiks on siinkohal Holstre Kool, kus esimeses astmes on vähem lapsi kui kolmandas, samuti Leie Põhikool, kus vahed on veelgi reljeefsemad. See tähendab, et nende koolide jätkusuutlikkus on kõige enam küsitav, sest järgmistel aastatel on esimesest astmest peale tulemas vähem, kui järgmisest väljumas.

Keskmiselt õpib ühes klassis 11 õpilast. Koolide lõikes on aga erinevused märkimisväärsed. Kõige väiksemad klassid on Leie Põhikoolis, kus mitmes klassis õpilasi polegi. Samuti on klassid väikesearvulised Holstre Koolis, Saarepeedi Koolis ja Viiratsi Koolis.

Põhikoolis õppivatest õpilastest käib koduomavalitsuse koolides 67%, oma piirkonnas 62% lastest. Kõige paiksemad on Tarvastu piirkonna õpilased, enim rändavad Viiratsi-Leie piirkonna omad. Viimase puhul tuleb arvestada ka asjaolu, et piirkonna kool on 6-klassiline ja tegemist on Viljandi linnale lähedase alaga. Kõige paiksemad on ootuspäraselt põhikooli esimese astme õpilased, kus oma vallas õpib 80% lastest, teises ja kolmandas astmes liikuvus suureneb ja oma vallas õpib teises astmes 61% ja kolmandas 62% õpilastest.

Gümnaasiumiastme õpilaste arv on viimase kolme aasta jooksul kasvanud 375-lt 40-ni. Kokku käib vastavast eagrupist gümnaasiumis 54% lastest. Seega suurem osa gümnaasistidest õpib

väljaspool koduomavalitsust. Tarvastu Gümnaasium teenindab peamiselt oma piirkonna õpilasi.

20/21 õppeaastal oli 55% õpetajatest vanem kui 50 aastat. Kuni 39-aastaseid õpetajaid oli veerand. Ka ei ole nooremajoolsete õpetajate osakaal oluliselt muutunud. Niisiis on õpetajaskond pigem vanemaeline.

3.1.3 Huviharidus ja noorsootöö

Viljandi vallas tegutseb üks huvikool – Tarvastu Muusika- ja Kunstikool, kus õpilaste arv on püsinud stabiilselt üle 100.

Lisaks pakuvad valla koolid mitmesuguseid huvitegevuse võimalusi – kokku 132 erinevat ringi (Tabel 3). Keskmiselt osaleb üks õpilane kahes ringis. Osalus on mõnevõrra madalam Saarepeedi Koolis ja Tarvastu Gümnaasiumis, kuid nende puhul tuleb arvestada, et Saarepeedi Rahvamaja asub kooli vahetus läheduses ja pakub samuti mitmesugust tegevust, Tarvastu Gümnaasiumi kõrval paikneb aga muusika- ja kunstikool. Seega on vallas olemas laialdased võimalused huvitegevuses osalemiseks.

Tabel 3. Huvitegevus koolides

Asutus	Huviringide arv	Osalevate õpilaste arv	Keskmiselt õpilasi ringis	Õpilaste arv koolis	Õpilaste keskmine osalus ringides
Heimtali Põhikool	22	375	17	159	2,4
Holstre Kool	11	158	14	76	2,1
Kalmetu Põhikool	17	251	15	115	2,2
Kolga-Jaani Kool	13	211	16	66	3,2
Leie Põhikool	9	93	10	24	3,9
Paistu Kool	11	148	13	91	1,6
Saarepeedi kool	10	95	10	79	1,2
Tarvastu Gümnaasium	30	360	12	269	1,3
Viiratsi kool	9	176	20	76	2,3
Kokku	132	1867	14	955	2,0

Vallas on kolm noortekeskust (Kolga-Jaani, Leie, Tarvastu) ja kaks noortetuba (Ramsi, Saarepeedi). Kogu valla noorsootööd koordineerib noorsootööspetsialist. Noortekeskuste tegevusnäitajad on lünklikud, kuna valla noortekeskused ei kasuta logiraamatut. Üldiselt on aga olemasolevatele andmetele tuginedes noortekeskuste külastatavus madalapoolne. Vajalik on asjakohase statistika kogumine, et tekiks parem ülevaade, kui palju ja millise profiiliga lapsed noortekeskustes käivad, et teenuseid paremini planeerida.

2019. aastal on läbi viidud noorsootöö kvaliteedi hindamine, mis toob välja tugevused ja peamised parendusvajadused. Peamiselt on viimased seotud noorsootöö sisulise ülbarmõtestamise ja võrgustikutöö arendamisega, mis ei ole siinse analüüsi fookuseks. Küll aga on välja toodud, et noortekeskuste arv peaks olema suurem, kuna arvestuslikult peaks iga 300 noore kohta olema üks keskus. Lähemalt võib seega edaspidi analüüsida Viiratsisse noortetuba või noortekeskuse rajamist, kuna selles piirkonnas on noorte hulk kõige suurem.

Tähelepanu tuleb pöörata ka haridusasutuste ja noortekeskuste asukohtadele. Noorte kontsentratsioon on reeglina suurem asustusüksustes, kus asub kool. Praegu see üldiselt nii ka on, v.a Ramsi puhul. Haridusvõrgu ümberkorralduste puhul tuleb hinnata noortekeskuse otstarbekust piirkonnas.

3.2 Sotsiaal- ja tervishoiuvaldkond

3.2.1 Töötus, tööhõive ja toimetulek

Kokkuvõttev profiil peamistest demograafilistest näitajatest esitati Tabel 1. Valla kui terviku vaates on ülalpeetavate määr⁹ võrreldes kuue aasta taguse ajaga kasvanud 0,49-lt 0,59-ni. See tähendab, et järjest vähem tööealisi inimesi peab üleval pidama noori ja eakaid. Näitaja on samal tasemel Eesti keskmisega (0,58). Tööjõuturu tulevikutrendi peegeldav demograafiline tööturuseveindeks¹⁰ on samas kasvanud 0,63-lt 0,7-ni. Indeks on vallas madalam kui Eesti keskmine (Eesti keskmine 0,86), mis näitab suuremat tööjõupuuduse tekkimise võimalust.

Registreeritud töötute arv 1000 elaniku kohta on 2021. aasta seisuga 27,2, mis on alla Eesti keskmise (33,7). Töötute arv on iga-aastaselt suurenenud (v.a 2022. a kuude keskmine töötute arv, mis jääb alla eelmiste aastate taseme). Kui varasemalt oli töötute hulgas keskmiselt veidi enam mehi, siis viimasel kahel aastal on töötute seas olnud enam naisi. Ka noorte (16–26-aastaste) tööpuudus, mis 2020. aastal eelmise aastaga võrreldes on kahekordistunud, jääb siiski alla Eesti keskmise (6,3). Ka noorte töötuse hüppeline suurenemine 2020 aastal on sarnane Eesti üldisele trendile (Tabel 4).

Tabel 4. Tööhõive näitajad Viljandi vallas aastatel 2018–2022 (Statistikaamet)

	Töötute arv (1000 elaniku kohta)	16–26-aastased registreeritud töötud (1000 elaniku kohta)	Toimetulekutoetust saanud perede arv (1000 elaniku kohta)
2018	19,1	3,6	35
2019	20,3	3,5	19
2020	24,3	6,1	17
2021	27,2	-	12
2022	24,1	-	

⁹ Ülalpeetavate määr on statistiline näitaja, mis tuginedes rahvastiku vanuskoosseisu andmetele toob esile kuivõrd suurt arvu inimesi peab tööealine elanikkond üleval pidama. Seega mida väiksem on arv, seda vähem on ülalpeetavaid tööealise elanikkonna suhtes. Ülalpeetavate hulka loetakse kuni 14-aastased lapsed ning 64-aastased ja vanemad inimesed

¹⁰ See arvutatakse 5–14-aastaste ja 55–64-aastaste vanuserühmade suhtena ning see näitab tööturule saabujate osatähtsust võrreldes tööturult lahkujatega. Kui indeks on suurem kui 1, võib prognoosida tööjõu pakkumise suurenemist ja kui ühest väiksem siis tööjõupuuduse tekkimise võimalust.

Toimetulekutoetust saanud perede arv 1000 elaniku kohta on viimastel aastatel märkimisväärselt langenud, mis on sarnane Eesti üldisele trendile, siiski Viljandi valla näitaja on üle Eesti keskmise (7,5).

Palgatöötajate keskmine brutotulu kuus Viljandi vallas oli 2021. aasta seisuga 1277,4 eurot, mis 7,5% madalam Eestis keskmisest (1379,7 eurot). Keskmine palgatulu kuus on iga-aastaselt kasvanud u 6–7%, va 2020. aastal kui kasv jäi 4% tasemele. Brutotulu saajate arv on viimastel aastatel olnud väikeses languses.

Tabel 5. Brutotulu saajad Viljandi vallas aastatel 2017-2021 (Statistikaamet)

	Palgatöötaja kuu keskmine brutotulu (eurot)	Brutotulu saajad	Brutotulu saajad 1000 elaniku kohta
2017	1020,6	5261	379,3
2018	1088,0	5303	385,5
2019	1161,5	5229	386,4
2020	1204,1	5148	382,2
2021	1277,4	5165	381,3

3.2.2 Sotsiaalteenused

Sotsiaalhoolekande ülesanneteks on ennetav töö vallaelanike toimetulekuraskustesse sattumise vältimiseks (peretöö) ja toimetulekuraskuste kergendamiseks abi osutamine. Näiteks suurimad toetussummad eraldatakse aastas puuetega inimeste eluruumide kohandamiseks ja vähekindlustatud leibkondadele küttekollete ning elektrijuhtmete parandamiseks.

Oluline on sotsiaalsete erivajadustega isikute sotsiaalse turvalisuse tagamisele ja ühiskonnas kohanemisele kaasa aitamine ning töö laste ja noortega probleemide ennetamiseks ning töö probleemsete lastega ja peredega. Arendamist vajab noorsootöö ning ennetav lastekaitsetöö probleemide ärahoidmiseks. Selleks on Viljandi vallas tööl 4 täiskohaga lastekaitsepspecialisti. Samuti on vallas tööl 2 perede tugiisikut, kes toetavad valla riskiperesid igapäevaeluga toimetulekul. Suur puudus on psühholoogilise nõustamise teenusest kõigile valla elanikkonna gruppidele. Samuti tuleb leida lahendus, kuidas koolide personali toetada, töötamaks erivajadusega lastega.

Viljandi vald panustab iga-aastaselt vanemaharidusse, mille tulemusena on valla lapsevanematel võimalus osa saada vanemlusprogrammist „Imelised aastad”¹¹.

Viljandi vallas tegutseb kolm hoolekandetasutust, kolm sotsiaalmaja ja kaks päevakeskust:

- Hoolekandetasutused (üldhooldus):
 - Kolga-Jaani Hooldekodu
 - Pärsti Pansionaat
 - Kärstna Hooldekodu
- Sotsiaalmajad (eluruumi tagamine):
 - Paistu Sotsiaalkeskus
 - Kärstna Sotsiaalmaja

¹¹ „Imelised aastad” on rahvusvaheliselt tunnustatud vanemlusprogramm, mis õpetab, nõustab ja jõustab vanemaid laste kasvatamisel.

- Viiratsi Tugikeskus
- Päevakeskused (lihtsamad teenused):
 - Viiratsi Päevakeskus
 - Tarvastu Päevakeskus

Viljandi vallas asuvad väljaspool kodu osutatavat üldhooldusteenust pakkuvad Pärsti Pansionaat (72 kliendikohta), Kärstna Hooldekodu (24 kliendikohta) ja Kolga-Jaani Hooldekodu (20 kliendikohta). Tegemist on ööpäevaringselt tegutsevate statsionaarsete hooldusasutustega, mis osutavad hooldusteenust täisealistele hooldust vajavatele isikutele. Kõik kolm hooldekodu on renoveeritud ja saanud 2019. aastal tegevusloa. Viljandi Vallavalitsus on osanik Sihtasutuses Viljandimaa Hoolekandekeskus ning eraõiguslikel alustel tegutsevad OÜ Pariisi Erihoolduskeskus ja Viiratsi Hoolekandekeskus (OÜ Avitar).

65+ vanuses elanikke on Viljandi vallas 3013 ehk 22% kogu elanikkonnast (Tabel 6). Suurim eakate osakaal on Viiratsi-Leie piirkonnas. Aastaks 2040 suureneb peamiselt vanusegrupi 80+ arv – kasv on ligikaudu 40%. Eagrupi 65–79 suurus jääb seejuures peaaegu muutumatuks. Seega suureneb eeldatavalt ka nõudlus hooldekodude kohtadele. Perspektiivis võib vaja minna 45–50 täiendavat kohta. See aga ei tähenda, et need peab tingimata looma avalik sektor – kui erahooldekodudes on piisavalt kohti, on võimalik neid vastavalt vajadusele osta.

Tabel 6. Eakad Viljandi vallas seisuga 1.01.2022

	Pärsti-Paistu	Kolga-Jaani-Saarepeedi	Viiratsi-Leie	Tarvastu	Vallas kokku 2022	Prognoos 2040	Muutus 2022-2040
65+ vanusrühm	937	479	882	716	3014	3314	10%
80+ vanusrühm	236	122	223	197	778	1083	39%
65+ osakaal kogurahvastikust	21,8%	22,0%	23,0%	22,0%	22,0%	31,5%	9,5%
80+ osakaal kogurahvastikust	5,5%	5,6%	5,8%	6,2%	5,8%	10,3%	4,5%

Viljandi vallale kuuluvates hooldekodudes on kokku 116 kohta. Keskmine kulu inimese kohta oli kuus 447 eurot. Seejuures vallale mittekuuluvates hooldekodudes tuli kliendi eest tasuda märksa rohkem (648 eurot kuus).

Valla hooldekodude ööpäevaringse hooldusteenuse maksumus kliendile on 730–820 eurot kuus, mis on suhteliselt kõrge. Samas tuleb arvestada, et hooldekodud on küllalt väikesed, mistõttu peavad hinnad toime tulemiseks kõrgemad olema.

Sotsiaalmajades on kokku 49 elukohta, millest peaaegu kõik on ka täidetud.

Viiratsi Päevakeskuses (lahti 36 h nädalas) on pesu pesemisel ja tervisetool 30 püsiklienti, saunateenusel 50. Tarvastu Päevakeskuses (lahti 20 h nädalas) on pesupesemisel 6 püsiklienti ja duši kasutamise teenusel 12.

Eluruumi tagamise teenust osutatakse Paistu Sotsiaalkeskuses, Viiratsi Tugikodus ja Kärstna sotsiaalmajas. Saarepeedil jm vallas asuvad sotsiaaleluruumid inimestele, kes ei ole võimelised ise endale eluasest leidma või kes vajavad oma erivajaduse tõttu toetatud eluasemeteenuseid. Sotsiaalhoolekandes on oluline sotsiaalkorterite ja toetatud elamise teenuse mitmekesistamine ning statsionaarsete hooldekohtade arvu suurendamine seoses eakate osakaalu tõusuga.

Eakatele pakutakse veel ka koduteenuseid, hooldaja määramist jm abi. Samuti korraldatakse sotsiaaltransporditeenust, võlanõustamise teenust jm KOV-ile kohustuslikke sotsiaalteenuseid. Varjupaigateenust ja turvakoduteenust pakutakse Viljandi vallas nt kombineeritult eluasemeteenusega ja abita keegi ei jää, kuid väljatöötamist vajab kindel süsteem ja rahastus korrektseks teenuse osutamiseks.

Sotsiaalteenuste puhul kulub enim vahendeid üldhooldekoduteenusele, asendushooldusele, koduteenusele ja eluruumi tagamise teenusele.

3.2.3 Tervishoid

Meditšiiniteenused on Viljandi vallas kättesaadavad. Valla territooriumil asub maakonnahaigla. Kuid ka Viljandi maakonda kummitab eriarstide nappus ja pikad ravijärjekorrad. Perearsti teenus on kättesaadav valla kodanikele Viljandi linnas, Viiratsi alevikus, Mustla alevikus, Kolga- Jaani alevikus, Suislepa ja Kärsna külas ning Leie külas. Suureks probleemiks on uute perearstide leidmine pensionile minevate perearstide asemele.

Viljandi valla elanike jaoks on väga oluline tänapäevase optimaalse suurusega üldhaigla olemasolu, kus on ambulatoorne ravi, diagnostika, kirurgiakliinik, sisekliinik, psühhiaatriakliinik, õendus-hoolduskeskus ning sõltuvushaigete ravi- ja rehabilitatsioonikeskus. SA Viljandi Haigla baasil pakutakse valla erinevates piirkondades ka kodõendusteenust.

Koostöös Viljandi linna ja SA Viljandi Haigla spetsialistidega on korduvkohtumistel tehtud algust aruteludega, mis võimaldaksid parendada nõustamisteenuse kättesaadavust ja kvaliteeti ning lepitud kokku tegutsemine ja tegevussuunad. Lisaks on SA Viljandi Haiglaga arendatud koostööd ka pilootprojektis PAIK. PAIK on Viljandi haigla ja Sotsiaalministeeriumi algatatud ning Eesti Haigekassa poolt rahastatud pilootprojekt, mis paneb ühe meeskonnana inimeste heaks tööle tervishoiu- ja sotsiaalvaldkonna osapooled: perearsti, pereõe, eriarsti, kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöötaja ja apteekri, kogukonna ja perekonna. PAIK projekti raames on kohtunud SA Viljandi Haigla spetsialistidega ja antud valla inimestele juhtumikorralduslikku abi. Viljandi vald teeb koostööd PPA, ohvriabi jpt asutuste ja valdkondadega elanikkonna turvalisuse tagamiseks.

3.3 Kultuur, sport ja vaba aja veetmine

3.3.1 Kultuuritegevus

Viljandi vallas tegutseb 13 rahva- ja külamaja. Kokku tegutseb 10 rahvamajas¹² 82 püsikollektiivi ligi 900 osalejaga (Tabel 7). Kõige väiksem tegevusaeg nädalas on Valma Infopunktis, Kärsna Vaba Aja Keskuses, Tännassilma Rahvamajas ja Saarepeedi Rahvamajas (vähem kui 15 tundi nädalas). Valma puhul tuleb arvestada, et tegemist on väikse hoonega,

¹² Tegevusnäitajad puuduvad Holstre magasiada, Puiatu rahvamaja ja Soe külamaja puhul.

mis täidab ka infopunkti ülesandeid. Kärstnas ja Saarepeedil on põhirõhk kultuurisündmustel.

Erinevaid sündmusi toimus 2019. a kokku 397, mis teeb aasta peale jaotatuna veidi üle ühe sündmuse päevas. Kokku osales sündmustel 17 034 inimest ehk 47 päeva kohta. Kõige rohkem sündmusi toimus Kärstna Vaba Aja Keskuses, mida ka kõige sagedamini (55 korda aastas) välja renditi.

Tabel 7. Rahvamajade tegevusnäitajad 2019 (Viljandi Vallavalitsus)

	Püsi-kollektiive	Osalejaid	Tegevusaeg nädalas (tundi)	Kultuuri-sündmuste arv aastas	Kultuuri-sündmustel osalejate arv	Muude sündmuste arv aastas	Muudel sündmustel osalejaid	Ruumide rendikorrad aastas
Kolga-Jaani Rahvamaja	2019 ei tegutsenud ja 2020 puudus oma maja			13	2 192	4	542	Puudus oma maja
Kärstna Vaba Aja Keskus	6	64	12	38	1 852	83	2 350	55
Mustla Rahvamaja	10	120	20,5	33	Info puudub	Info puudub	Info puudub	Info puudub
Paistu Rahvamaja	9	109	19	23	1 190	13	391	9
Ramsi Vaba Aja Keskus	15	165	31,5	15	524	32	726	41
Saarepeedi Rahvamaja	5	58	14	38	2 140	3	75	11
Tänassilma Rahvamaja	7	66	13	15	335	9	650	9
Uusna Külamaja	8	72	13,5	19	641	8	258	4
Valma Infopunkt (külamaja)	6	86	10	14	554	2	640	14
Viiratsi Rahvamaja	16	153	56	21	1 674	14	300	4
Kokku	82	893	189,5	229	11 102	168	5 932	147

3.3.2 Raamatukogud

Viljandi vallas on neli raamatukogu 12 haruraamatukogu ja 2 teeninduspunktiga.

Raamatukogude lõikes suuri erinevusi ei esine (Tabel 8). Kõige suurem külastuste arv on Viiratsi Rahvaraamatukogus, kõige väiksem Paistus. Külastuse maksumus varieerub 7 eurost 11-ni.

Eraldi välja toomist väärivad haruraamatukogud, kus teenindatavate arv on väike, s.o alla 500. Nendeks on Väluste (245 teenindatavat), Vana-Võidu (363), Leie (399), Puiatu (408) ja Tänassilma (464). Võrdluseks: 2021. a suletud Oius ja Meleskis oli kasutajaid vastavalt 289 ja 149. Seega võib perspektiivis kaaluda nimetatud laenutuskohdade sulgemist, kuid kuna töötajaskond on väike, poleks rahaline sääst suur.

Tabel 8. Raamatukogude tegevusnäitajad 2020¹³

	Kolga-Jaani Rahva- raamatukogu	Paistu Rahva- raamatukogu	Tarvastu Raamatukogu	Viiratsi Rahva- raamatukogu	Kokku / keskmine
Kasutajate arv	931	995	995	1 331	4 252
sh laste arv(kuni 16 a)	291	303	264	271	1 129
Kasutaja maksumus	106	108	130	84	105
Kasutajate osakaal teenindatavatest	29%	30%	27%	40%	31%
Külastuste arv	12 477	9 819	13 047	16 185	51 528
sh laste arv	3 519	3 249	3 522	2 218	12 508
Külastuse maksumus	8	11	10	7	9
Külastusi päevas	39	41	53	81	51
Laenutusi tunnis	7	3	6	6	6
Ürituste arv	47	36	35	62	180
Üritustel osalejate arv	802	454	969	1 079	3 304
Lahtiolekuaeg nädalas	85	105	100	68	358

3.3.3 Sportimisvõimalused

Sisetingimustes sportimisvõimalusi pakuvad eelkõige valla koolide spordisaalid (9) või rahvamaja spordisaal (1), lisaks arvukad välispordiväljakud, staadionid ja discgolfi väljakud jm. Spordisaale kasutavad enamjaolt koolid ja lasteaiad (Tabel 9). Kokku kasutatakse valla spordisaale 352 tunnil nädalas, sh renditakse neid välja 74,5 h ja antakse kohalikele elanikele tasuta kasutada 51,5 h nädalas.

Tabel 9. Spordisaalide kasutus (Viljandi Vallavalitsus)

Asutus	Kasutusaeg nädalas (tundi)			Kokku
	Välja renditud	Kooli või lasteaia kasutuses	Tasuta kasutus (kogukond jms)	
Heimtali Põhikool	7,5	23	1,5	32
Holstre Kool		32	7	39
Kalmetu Põhikool		26		26
Kolga-Jaani Spordisaal	9	17	4	30
Kärstna võimla	7	6		13
Leie Põhikool		8	4	12
Paistu Kool	2	31	5	38
Saarepeedi rahvamaja spordisaal	5	35	15	55
Päri spordihoone	25	12	5	42
Tarvastu Gümnaasium	19	36	10	65
Kokku	74,5	226	51,5	352

¹³ Aruanne ei kajasta Karula ja Valma tegevuskohti. Samas lõpetasid Oiu ja Meleski tegevuskohad töö alles 2021. a, seega sisalduvad kokkuvõttes veel nende andmed.

4 Ettevõtluskeskkond

Eesmärk:

- Viljandi vallas on aktiivne ettevõtluskeskkond, mis kindlustab elanikele väärtuslikud töökohad.

Ettevõtluskeskkonna ülevaade on esitatud arengukava meetmete lõikes. Ettevõtluse arendamise programmi meetmed on järgmised:

- M1. Ettevõtete toetamise meede
- M2. Mäeltküla tööstuspargi arendamise meede
- M3. Turismi toetamise meede

4.1 Ettevõtluskeskkonna ülevaade

4.1.1 Ettevõtlus ja töökohad

Viljandi vallas oli 2021. a seisuga 5165 palgatöötajat (tööealisi elanikke oli 2021. aastal 8011) ning palgatöötaja kuu keskmine brutotulu¹⁴ oli 1277,4 eurot, mis on 86,6% Eesti keskmisest (1475 eurot).

Viljandi vallas on 2022. aasta seisuga 1062 ettevõtet (äriühingut ja FIE-t), kellest aktiivsed on veidi üle kolmandiku (412 ettevõtet). Üle 90% ettevõtetest on mikroettevõtted, kelle müügitulu aastas jääb alla 10 000 euro ja töötajate arv alla 10¹⁵ (Tabel 10).

Tabel 10. Viljandi valla ettevõtted (31.03.2022 seisuga, EMTA)

	Kõik ettevõtted	Filtreeritud ettevõtted (müügitulu vähemalt 10 000 eurot ja 1 töötaja)	nn „passiivsed ettevõtted“
Ettevõtete arv	1062	412	650
Müügitulu (EUR)	€88 302 476	€83 364 399	€4 938 077,05
Töötajaid	2929	2553	376

Suurimaks tööandjaks on mikroettevõtted, kus töötab 53% valla ettevõtete töötajatest, suurimat müügitulu teenivad keskmise suurusega ettevõtted, kus töötab 17% töötajatest, aga kelle müügitulu moodustab 38% valla ettevõtete müügitulust (Tabel 11).

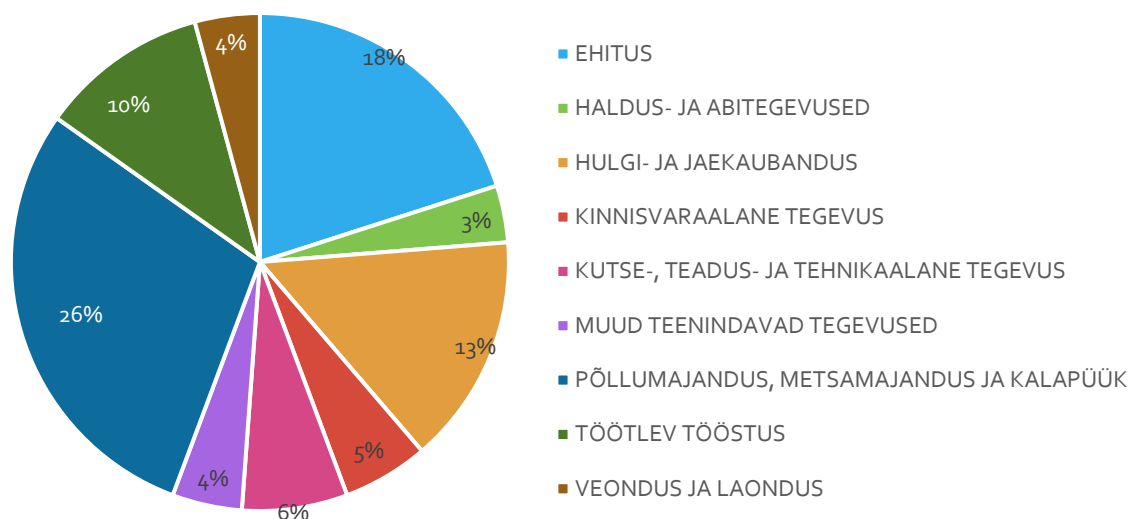
¹⁴ Allikas: Statistikaamet, kättesaadav: https://andmed.stat.ee/et/stat/sotsiaalelu_sissetulek/ST004

¹⁵ Ettevõtete analüüsimiseks äriühingud rühmitati töötajate arvu või aastakäibe järgi. Ettevõtluse nn aktiivsuse piirina, millest alates on ettevõtte valimis kajastamine oluline – on arvestatud aastast müügitulu (suurem kui 10 000 eurot) ja töötajate arvu (vähemalt 1). Detailsemast analüüsist on välja jäetud ettevõtted, mis filtreerimiskriteeriumitele ei vastanud. Vt https://www.eas.ee/images/doc/ettevotjale/vke-definitsiooni_selgitus.pdf

Tabel 11. Viljandi valla aktiivsed ettevõtted (31.03.2022 seisuga, EMTA)

Ettevõtte kategooria	Ettevõtete arv	Müügitulu 2022 I kvartalis	Töötajaid
Suureettevõtte	0	0	0
Keskmise suurusega ettevõtte	7	€32 022 505,07	430
Väikeettevõtte	26	€27 068 219,78	761
Mikroettevõtte	379	€24 273 674,53	1362
Kokku aktiivsed ettevõtted	412	€83 364 399	2553

Kui Eestis üldiselt on enim ettevõtjaid tegusad hulgi- ja jaekaubanduses, siis Viljandi vallas tegeletakse enim **põllumajanduse, metsanduse ja kalapüügiga**. Veerand Viljandi valla ettevõtjatest (276 ettevõtet) on oma tegevuses keskendunud põllumajandusele. Teised levinumad tegevusalad on ehitus (190 ettevõtet), hulgi- ja jaekaubanduses (142 ettevõtet) ning töötlevas tööstuses (104 ettevõtet) (Joonis 13).

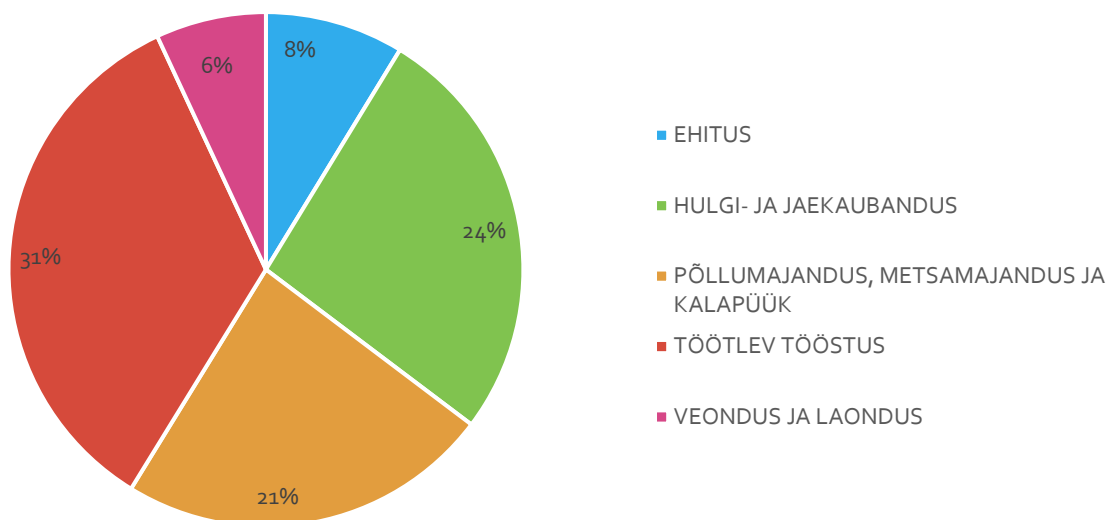
Joonis 13. Viljandi valla ettevõtluse struktuur ettevõtete arvu põhjal (31.03.2022 seisuga, EMTA)

Viljandi valla aktiivsete ettevõtete müügitulu 2022. a esimeses kvartalis kokku oli **83,4 miljonit eurot** ning neis oli tööga hõivatud **2553 inimest**. Detailsemast analüüsist välja jäetud passiivsete ettevõtete arv moodustas kogu ettevõtete arvust 61%, müügitulu aga kogu piirkonna ettevõtete müügitulust alla 6% ning töötajate arv 12%.

Müügitulu põhjal annab maakonna majandusstruktuuris tooni **töötlev tööstus**, teisel kohal on hulgi- ja jaekaubandus ning tähtsusest kolmandal kohal põllumajandus. **Nende kolme sektori osakaal kogu müügis oli 2022. aasta I kvartalis 77%** (Joonis 14).

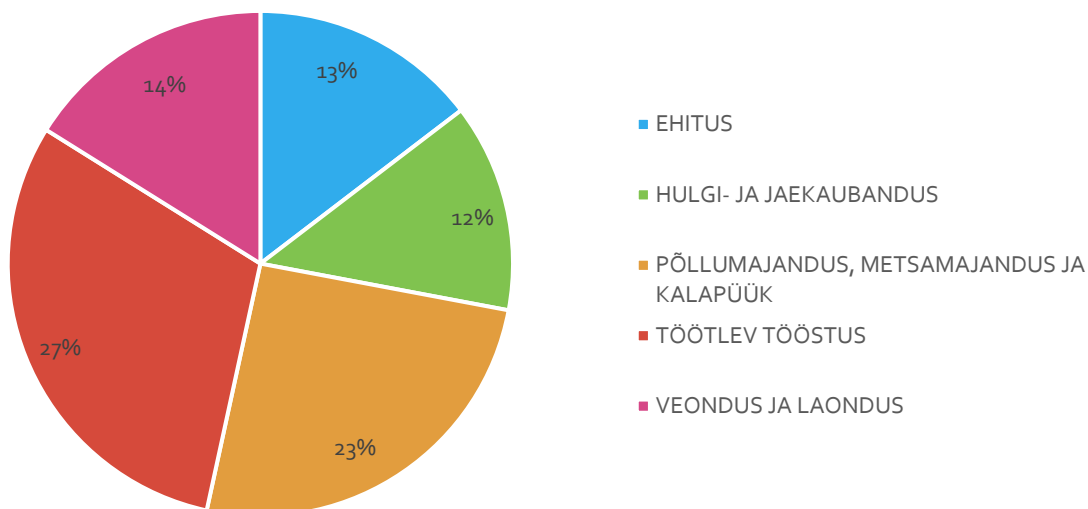
Viis tegevusvaldkonda (lisaks ehitus ning veondus ja laondus) andsid kokku 91% müügitulust, ülejäänud valdkondade osatähtsus jäi alla 1–3%.

Eesti ettevõtete müügitulu tegevusalade TOP 2020. a oli hulgi- ja jaekaubandus 42%, töötlev tööstus 19%, ehitus 9%, veondus-laondus 8%, info ja side 4%, põllumajandus-metsandus oli 6.–10. kohal 3% osakaaluga (Statistikaamet). Maapiirkondade struktuuris on suurem osakaal töötleva tööstusel ja põllumajandusel.

Joonis 14. Viljandi valla ettevõtluse struktuur müügitulu alusel (31.03.2022 seisuga, EMTA)

Enim inimesi töötab samades valdkondades, mis enim müügitulu teenivad. Ehituse ning veonduse ja laonduse valdkonna ettevõtted on olulisemad tööandjad kui müügitulu teenijad - neis töötab proportsionaalselt enam inimesi, kui nende müügitulu osakaal valla ettevõtete müügitulust moodustab (Joonis 15).

Joonis 15. Viljandi valla ettevõtluse struktuur töötajate arvu alusel (31.03.2022 seisuga, EMTA)

Viljandi vallas **töötlevas sektoris** tegutses kokku 104 ettevõtet. Töötleva sektori müügikäive 2022. a esimeses kvartalis oli **26,1 miljonit eurot, mis moodustas 31% kogukäibest**. Tööstuse valdkonna ettevõtetes töötas 692 inimest, mis moodustab üle veerandi (27%) aktiivsetes ettevõtete töötajatest. Töötleva tööstuse sektoris tegutses 6 ettevõtet, kelle kvartaalne müügitulu ületas miljoni euro piiri ning 4 ettevõtet, kus töötajaid oli 50 või enam.

Suurimad ettevõtjad valdkonnas on puidu töötlemise ja puittooteid ja ehitisi valmistavad ettevõtted (Viiratsi Saeveski AS, Rootsi Mööbel OÜ, Valge VN OÜ, Creative Woodworks OÜ ja OÜ Pinska Liimpuit) ning lihatoodete toomisega (OSKAR LT AS).

Hulgi- ja jaekaubandusettevõtetes tegutses 2022. a esimeses kvartalis 142 ettevõtet ning valdkonna müügitulu I kvartalis oli **20,2 miljonit eurot** ja selle osatähtsus **müügitulus 24%**

ja ekspordis 14%¹⁶. Kaubanduse valdkonnas töötas 303 inimest (12%). Kaubandusettevõtete seas on 5 ettevõtet, kelle kvartaalne müügitulu ületas miljoni euro piiri ning 1 ettevõtte, kus oli enam kui 50 töötajat. Suurimad ettevõtjad tegelevad sisustuskauba (ON24 AS), küpsetuspärmi (Vilmix OÜ), autode (V Motors OÜ), puidu ja ehitusmaterjalide (Piiritaja OÜ) ning pürotehnika (Ilutulestiku Keskus Arnika, OÜ) müügi ning vahendamisega.

Primaarsektor on Viljandi valla majanduses tähtsusest kolmas ning põllumajanduse, metsamajanduse ja kalapüügiga tegutses kokku 276 ettevõtet (26%). Primaarsektori müügikäive 2022. a I kvartalis oli **17,9 miljonit eurot**, mis moodustas **21% kogukäibest**, andes **tööhõivet 23% inimestele** (578 inimesele). Põllumajandusettevõtete seas on 2 ettevõtet, kelle kvartaalne müügitulu ületas miljoni euro piiri (Rakvere Farmid ja Valma Saeveski) ning 1 ettevõtte, kus oli enam kui 50 töötajat (Rakvere Farmid).

Käibe osakaalus neljandal kohal olid **ehituse** valdkonna ettevõtted, kus tegutses 2022. a esimeses kvartalis 190 ettevõtet (18%) ning töötas kokku 332 inimest (13%). Valdonna **müügitulu** esimeses kvartalis 142 oli **6,6 miljonit eurot** ja selle osatähtsus **müügitulus oli 8%**. Ehitusettevõtete seas on 1 ettevõtte (Viljandi Õhumeister OÜ), kelle kvartaalne müügitulu ületas miljoni euro piiri, enam kui 50 töötajat.

Tabel 12. Üle 1 MEUR müügikäibega ettevõtete TOP 2022. a I kvartal (EMTA)

Nimi	EMTAK tegevusvaldkond, mis on EMTAKi struktuuris tähistatud tähtkoodiga	Käive	Töötajate arv
Viiratsi Saeveski AS	Töötlev tööstus	11006846	72
Rakvere Farmid Aktsiaselts	Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük	5724519	143
On24 AS	Hulgi- ja jaekaubandus; mootorsõidukite ja mootorrataste remont	3689809	41
Rootsi Mööbel OÜ	Töötlev tööstus	3233535	60
Combitrans OÜ	Veondus ja laondus	2986857	94
Vilmix, OÜ	Hulgi- ja jaekaubandus; mootorsõidukite ja mootorrataste remont	2850987	13
V Motors OÜ	Hulgi- ja jaekaubandus; mootorsõidukite ja mootorrataste remont	2529953	7
As Põlluvara	Kinnisvaraala tegevus	2139590	3
Ilutulestiku Keskus Arnika OÜ	Hulgi- ja jaekaubandus; mootorsõidukite ja mootorrataste remont	2114121	4
Oskar Lt AS	Töötlev tööstus	1981628	73
Viljandi Õhumeister OÜ	Ehitus	1707830	40
Valge Vn OÜ	Töötlev tööstus	1584613	66
Creative Woodworks OÜ	Töötlev tööstus	1455401	46
Valma Saeveski OÜ	Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük	1282906	38
Piiritaja, OÜ	Hulgi- ja jaekaubandus; mootorsõidukite ja mootorrataste remont	1247050	2
Eesti Turbatooted AS	Mäetööstus	1074264	24
OÜ Pinska Liimpuit	Töötlev tööstus	1012592	18

Kokkuvõttes oli Viljandi vallas 2022. a esimeses kvartalis üle 1 miljoni euro käibega ettevõtteid **17, kelle müügitulu kokku moodustas 57% kogu ettevõtete müügikäibest**. 0,5–1 MEUR käibega ettevõtteid oli 16, 100–500 tuhande eurose käibega ettevõtteid oli 69 ning alla 100 tuhande euro müügituluga ettevõtteid 310.

Üle 1 MEUR TOP-is olid suurema esindatusega töötleva tööstuse (6) ning hulgi- ja jaekaubanduse ettevõtted (5). Esindatud olid ka põllumajanduse (2), ehituse (1), veondus ja laonduse (1), mäetööstuse (1) ja kinnisvaraala tegevus (1).

¹⁶ Olulise piiranguna peab välja tooma asjaolu, et suurte kaubanduskettide (nt Selver, Rimi) müügitulu ja töötajate andmed infos ei kajastu, kuna ettevõtted on registreeritud mujal ning maakondlikku infot eristatult ei esitata.

4.1.2 Mäeltküla tööstuspargi arendamine

Viljandi linna külje all areneva Mäeltküla tööstuspargi eesmärk on tuua Viljandi valda uusi ettevõtteid ja luua uusi töökohti nii kohalikele elanikele kui ka uuele piirkonda kolivatele spetsialistidele.

Viljandi vallavalitsus kehtestas Mäeltküla tööstuspargi detailplaneeringu 20. november 2019. Tööstuspargi taristu (vesi, kanalisatsioon, juurdepääsuteed, tänavavalgustus, andmeside ja gaasitorustik) ehitustööd käivad, teostamise tähtaeg on september 2022.

Tööstuspargi arendus on jõudnud arengufaasi, kus ettevõtjatel on võimalus soetada oma ettevõtte laiendamiseks või ka uue ettevõtte loomiseks tööstuspargis hoonestusõigus. Planeeringu järgi on kõikide kruntide sihtotstarve: tootmishoone maa, laohoone maa, hulgikaubanduse maa, logistikakeskuse maa.

4.1.3 Turism

Viljandi vallas on eeldused turismiettevõtluse arendamiseks. Siin asuvad Pärsti, Loodi, Vana-Võidu, Kärstna ja Suislepa mõisad, Loodi looduspark, Kullamäe maastikukaitseala, Tarvastu ordulinnuse varemed. Võrtsjärvel on võimalik nautida kalesõitu koos kohaliku toidu (kalatoidu) pakkumisega. Sportimisvõimalusi pakuvad näiteks sihtasutus Holstre-Polli Vabaajakeskus, Valma seikluspark jpm. Rahvaspordiga tegelemiseks pakub suurepäraseid võimalusi Holstre-Polli spordi- ja puhkekeskus. Holstre-Nõmme motokrossirajal toimuvad motokrossisõidud. Lennuhuvilistele pakub võimalusi Päre külas asuv lennuväli.

Viljandi vallas on ka head võimalused jahiturismi arendamiseks. Suured metsamassiivid arvuka ja liigirohke loomastikuga ning Võrtsjärve lähedus loovad selleks sobivad eeldused. Vallas tegutsevad aktiivsemad jahiseltsid (Vambola Jahiselts, Lembitu Jahiselts, Heimtali Jahiselts) on huvitatud jahiturismi arendamisest, aga ka jahimeeste ja loodushuviliste koolitamisest. Seltsi- ja koolitustegevust plaanitakse korraldada selleks rekonstrueeritavates ja kohandatavates jahimajades.

Kui Eestis tervikuna peegeldus COVID-kriisi mõju turismile 2020. aasta näitajates, mil langesid nii majutus ja toitlustusettevõtete kui ka kunsti, meelelahutuse ja vaba aja veetmisega tegelevate ettevõtete arv, siis Viljandi vallas, aga ka maakonnas tervikuna oli majutus ja toitlustusettevõtete arv languses juba alates 2018. aastast ning on taastumisele tõusnud aastal 2021 (Viljandi linnas juba 2020. aastal) (Tabel 13).

Tabel 13. Statistilisse profiili kuuluvad majutus ja toitlustusettevõtted (Statistikaamet)

	2017	2018	2019	2020	2021
Kogu Eesti	3828	3958	4088	4088	4301
Viljandi maakond	129	114	108	107	114
Viljandi linn	57	50	50	56	60
Viljandi vald	36	28	26	24	28

Meelelahutus ja vaba aja valdkonna ettevõtete arv langes 2020. aastal ja on hakanud 2021. aastal sarnaselt majutus ja toitlustusettevõtetele taastuma, jõudes peaaegu senisele kõrgtasemele, mis oli 2019. aastal (73) (Tabel 14).

Tabel 14. Statistilisse profili kuuluvad kunsti, meelelahutuse ja vaba aja valdkonna ettevõtted

	2017	2018	2019	2020	2021
Kogu Eesti	4568	4721	4787	4741	4873
Viljandi maakond	130	136	137	130	140
..Viljandi linn	68	69	73	67	71
..Viljandi vald	29	35	33	31	40

Kui majutus ja toitlustusettevõtete arv hakkas maakonnas ja ka Viljandi vallas langema juba 2018. aastal, siis majutuskohade arv maakonnas pööras langusesse 2019. aastal ja see trend ei ole veel pöördunud. Siiski on majutatute ööbimiste arv on 2020. aastaga võrreldes oluliselt suurenenud (jõudmata siiski kõrgtasemeni 2019. aastal). Positiivsena saab välja tuua puhkusereisil viibijate osakaalu suurenemise maakonna majutusasutustes, mis on märk piirkonna tuntuse suurenemisest, samas jääb see siiski 4 protsendipunkti võrra madalamaks kui Eestis keskmiselt (Tabel 15).

Tabel 15. Majutuskohade mahutavus ja majutatute ööbimised (Statistikaamet)

	Kogu Eesti					Viljandi maakond				
	2017	2018	2019	2020	2021	2017	2018	2019	2020	2021
Majutuskohad	1500	1535	1424	1327	1324	63	66	62	60	54
Toad	25222	24983	25168	24556	24489	671	693	644	643	612
Tubade täitumus, %	46	46	47	25	30	24	25	27	24	27
Majutatud puhkusereisil, %	69	67	68	71	69	58	52	51	62	65
Majutatud tööreisil, %	22	23	22	19	22	27	26	22	28	22
Majutatute ööbimised	6509299	6630315	6967047	3674012	3998997	80203	92231	99499	79095	89239
Ööpäeva keskmine maksumus, eurot	€38	€39	€39	€32	€34	€23	€22	€25	€25	€28

Valla turismi arendamisel peitub potentsiaal eelkõige piirkonna ühiselt turismisihtkohana kujundamises (sh turismiobjektid, neid toetavad teenused ning taristu) ning turundamises. Seni realiseerimata potentsiaal peitub valla tervisespordi ja matkaradade arendamises, Holstre-Polli Vabaajakeskuse arendamises, eri loodus- ja kultuuriväärtuste eksponeerimises, (nt Tarvastu ordulinnus, Võrtsjärve kalastus ja puhepiirkond jm).

5 Valla juhtimine

Eesmärk:

- Viljandi valda juhitakse avatult, uuendusi soosides ja olulisi osapooli kaasates.

Valla juhtimise hetkeolukorra ülevaade on esitatud arengukava valitsemise parendamise programmi meetmete lõikes, milleks on:

- M1. Valitsemise arendamise meede
- M2. Viiratsist valla keskuse arendamise meede
- M3. Valla tuntuse tõstmise meede

5.1 Valla juhtimise ülevaade

5.1.1 Valitsemine

Viljandi valla valitsemisorganid on volikogu ja valitsus. Vallavolikogu on 27-liikmeline, moodustatud on 6 alalist komisjoni: eelarve ja majandus, haridus ja noorsootöö, kodanike ühendused ja külaareng, kultuur ja sport, revisjon ning sotsiaalkomisjon. Vallavalitsusse kuulub 8 liiget. Vallavalitsuses kui ametiasutuses on 83,05 teenistuskoha, mis on viimase aasta jooksul suurenenud paari ametikoha võrra.

Vallavalitsuse teenuseid osutatakse kolmes asukohas. Vallavalitsus asub Viljandi linnas, teenuskeskused Mustlas ja Kolga-Jaanis. Perspektiivis on plaanis vallavalitsuse ümberkolimine Viiratsisse. Tarvastu teenuskuses töötab kohapeal 3 ja Kolga-Jaani teenuskeskuses 2 teenistujat.

Viljandi Vallavalitsuses ja hallatavates asutustes on kokku 580 töökohta (Tabel 16). Tegemist on koormuse, mitte inimeste arvuga, keda on mõnevõrra rohkem (kõik ei tööta täiskoormusega). Kõige enam (42%) töökohti on õppetöö valdkonnas. Samuti on asutuse tüübi lõikes kõige rohkem töökohti just hariduses – koolides 230 ja lasteaedades 162, mis kokku moodustavad 68% kõikidest töökohtadest. Ülejäänud valdkondades ja asutuse tüüpides on töökohti märksa vähem. Küll aga torkab silma juhtide suur arv (43), mis tuleneb asutuste rohkusest.

Tabel 16. Töökohad asutuse tüübi ja töökoha valdkonna järgi 2021. aasta seisuga (Viljandi Vallavalitsus)

	Huvi-kool	Kool	Lasteaed	Muu teenus	Noorte-keskus	Raamatu-kogu	Rahva-maja	Sotsiaal-asutus	Valla-valitsus	Kokku	%
Õppetöö	7	116	120							242	42%
Vallaametnik									52	52	9%
Korrashoid	2	30	5	2			7	5	1	51	9%
Juhtimine	1	10	12			4	7	3	5	43	7%
Majandushaldus	0	13	9				0	2	15	39	7%
Hooldustöö								32		32	5%
Toitlustamine		16	10					6		32	5%
Tugiteenused		14	6						3	22	4%
Raamatukoguhoidja		1				14				15	3%
Õppe tugitegevused		15								15	3%

Ringijuhendaja		9					3			12	2%
Administratsioon	0	7								8	1%
Sotsiaaltöö								6		6	1%
Hooldustöötaja									4	4	1%
Kultuuritöö							4			4	1%
Noorsootöö					3					3	1%
Spordikorraldus		1							1	2	0%
Kokku	11	230	162	2	3	18	21	53	81	580	
Osakaal	2%	40%	28%	0%	1%	3%	4%	9%	14%	100%	

5.1.2 Valla keskuse arendamine

Viljandi vald moodustus on 2013. aastal toimunud Paistu, Pärsti, Saatepeedi, Viiratsi ja Viljandi valla ühinemiste käigus rõngasvallana ümber Viljandi linna. 2017. aastal ühinesid Viljandi vallaga Kolga-Jaani vald ja Tarvastu vald. Rõngasvalla tekkimise järgselt ei ole senini tekkinud toimivat keskust, ka vallavalitsuse hoone asub Viljandi linnas. Vallakeskuse välja arendamiseks on sobiv Viiratsi endine vallamaja peale ruumide renoveerimist ning vallakeskusele omase avaliku ruumi kujundamist.

Viiratsi alevik on valla keskusena kaalumisel, kuna valla suurimat alevikku iseloomustab suur funktsionaalne seotus vahetult piirneva Viljandi linnaga, olles sellega oluline nii elu- kui ka ettevõtluskeskkond. Üldplaneeringuga suunatakse ettevõtluseks sobivaid maa-alasid nii alevikus sees kui ka piirneval alal Mäeltküla külas ning püütakse selgemalt tsoneerida ja eraldada ettevõtluskeskkonda elukeskkonnast, arendades nende vahele puhke- ja virgustusala.

5.1.3 Valla maine

Viljandi vald tekitab omades uhkust ning külalistes huvi ja imetlust¹⁷. Viljandi valla maine tugineb Viljandi valla väärtustel ja senistel edulugudel. On oluline, et Viljandi vald läheks kaasa globaliseeruva maailma arengutega, kuid säilitaks oma eripära. Vaieldamatult on see keeruline ülesanne, aga selle ülesande lahendamise peab hakkama saama.

Joosep Toots ütles kunagi Jorh Adniel Kiirele: „Parim soovitus tublile mehele on mees ise!“. Viljandi valla võimalusi peab aktiivselt ja süsteemselt tutvustama. Et külalised tahaksid Viljandi valda tulla, tuleb teha pidevat tööd, kuid kõige tähtsam on, et Viljandi valla elanikud ise usuksid oma valda.

Osa Viljandi vallast kuulub mulgi kultuuriruumi, osa Võrtsjärve piirkonda, osa valla territooriumist hõlmab Sakala kõrgustik. Viljandi vallas on elanud ja töötanud mitmed Eesti suurmehed. Kõigest sellest on võimalik maailmale jutustada, kuid maine parandamiseks on kõige olulisem anda maailmale teada Viljandi valla eelistest ettevõtlusega tegelemisel.

¹⁷ Statistikaamet, Viljandi Vallavalitsus (2016) Viljandi vald – positiivne. Strateegia, ettevõtted, statistika. Kättesaadav: https://www.stat.ee/sites/default/files/2020-07/Viljandi_valld_-_positiivne.pdf